tüm

Behice BORAN

Sadun AREN

Çetin ALTAN

Mümtaz SOYSAL

F. H. DAĞLARCA

AYRICA

İkili Anlaşmalar

Amerika, Komer, CİA

Vietnam

Ve

Pasifikasyon

HAFTALIK GAZETE

11 Aralık 1968 Çarşamba

YIL: 1 SAYI: 1 Fiatı: 150 Krş.



Pasifikasyon



Komer Karşılandı

Alkılıç'ın Çilesi

Alkılıç şimdi de Anadoluda bir cezaevine gönderilmek isteniyor

Cumhuriyet gazetesinin açtığı yarışmaya yolladığı «Türkiyenin tek kurtuluş yolu sosyalizmdir» başlıklı yazının, gazetede yayınlanmasından hemen sonra başına gelmedik kalmayan yazar Şadı Alkılıç, yazının çıkışından altı yıl sonra yeniden ceza evine konmuştur. Ağır Ceza Mahkemelerinin beraet kararı vermelerine rağmen, verilen kararın yargıtayda bozulup, yazıda «Komünizm propagandası» yapıldığının iddia edilmesi, Şadi Alkılıç'ın iki yıl ceza evlerinde k a l d ı k t a n, Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesinin kararı üzerine cezası hafifletilerek serbest bırakıldıktan sonra, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulunun çoğunlukla cezayı az bulup, Alkılıç'ın tekrar hapse konması 1968 yılının en ilginç olayları arasında geçecektir.

Alkılıç ceza evine girmeden önce, bize gönderdiği mektubunda kararın bir «adli hata» olduğunu bildirmekte, bir adli hata sonucu aldığı ceza için «Ceza evine gitmekten çekinmiyorum. Türk ulusuna feda olsun Bir fikir adamı hapisle korkutulur mu? Buna imkân yok. Hele bir sosyalist ise hiç imkân yok. Ölsem bile ne zarar Kavgaya ve davaya Türkiye sosyalist gençliği devam edecektir Türkiye sosyalist gençliğine ebedi selâm, sevgi ve saygılar Türkiye sosyalizmi nin asıl sahipleri onlardır. Ve Türkiye'nin tek kurtuluş yolu sosyalizmdir» demektedir

Olayda bir adli hata varsa ki, bunun varlığı endişesi elbette Türk ve dünya hukukcularının konunun üzerine eğilmelerini gerektirmektedir. Öyle anlaşılmaktadır ki, daha önceki yankılarıyla olay dünya hukukcularını ve sağduyulu düşünürlerini yeniden harekete geçirecektir.

Alkılıç'ın ilk mahkumiyetinde, Uluslararası Af Kurumu Amnesty International hemen harekete geçmiş, bu arada Yargıtay Başkanı İmran Öktem'e gönderdiği bir mektubunda, «Şadi Alkılıç'ı müdafaa ederken, herkesin fikirlerini serbestçe herhangi bir gazetede yayınlama hakkını müdafaa etmek zorunda olduğumuzu göz önünde tutmaktayız» diyerek Alkılıç'ın iki kere iki ayrı Ağır Ceza Mahkemesinde beraet ettiğini, tarafsız bilirkişilerin yazıda suç bulmadıklarını, yazıyı yayınlayan gazetenin ve yazıyı beğenen jüri üyelerinin de Alkılıç'ın sorumluluğunu paylaşmaları gerektiği görüşünü savunmuştu.

Amnesty International'ın mektubu şöyle sona ermekteydi :

«Türkiye Avrupa konseyinin üyesidir; bu yüzden, Avrupa İnsan Hakları Beyannamesinin kesin yetki maddesini henüz imzalamamış olsa da, beyannamenin ve ihtiva ettiği teminatın ruhuna uymayı arzu etmesi gerekir. Bu durumda ve Şadı Alkılıç dolayısıyla, Türkiye uyanması muhtemel Uluslararası ilgi ve endişe karşısında, Türkiye, BM. ve Avrupa Konseyinin hür ve demokratik bir üyesi olmak niteliğini ancak bu zata karşı atıfet göstererek muhafaza edebilir.»

Üyeleri ve imzalayanları arasında müzisyen Pablo Casals, yazar Danilo Dolçi, Profesör Salvador De Madariaga, müzisyen Yehudi Menuhin, Prof. Gunnar Myrdal, Şair Pablo Neruda, Prof. Openheimer, gibi dünyaca tanınmış kişilerle Canterbury Başpiskoposu'nun ve sendikacıların da bulunduğu Amnesty International'ın mektubu, Türkiye'de çok ilgi uyandırmıştı.

Ayrıca, Başta Bertrand Russell olmak üzere, pek çok düşünür ve bilim adamı fikir suçlusu olarak tutuklanan Şadi Alkılıç'a yapılanları protesto ediyorlardı. Halen İtalya Cumhurbaşkanı bulunan Saragat, «Şadi Alkılıç'ın yazısı, herhangi bir Batı sosyalistinin altına imza koyabileceği bir yazıdır» diyordu.

Son defa, Alkılıç'ın yeniden Ceza evine konmasına sebep olan Yargıtay Genel Kurul kararı alınırken, üyeler arasında büyük tartışmalar çıktı, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurul üyelerinden 14'ü, yazıda «komünizm propagandası yapılmadığını, 22'si ise yapıldığını öne sürüp o yolda oy kullanmışlardır. Hiçbir Ağır Ceza Mahkemesinde mahkumiyet kararı almamış bulunan fikir suçlusu Şadi Alkılıç, altı yıl hapis ve iki yıl sürgün cezasına yeniden çarptırılmıştır.

Şadi Alkılıç'la birlikte pek çok düşünür ve hukukcunun öne sürdükleri adli hata var ise, bu ergeç ortaya çıkacak ve Şadi Alkılıç kurtulacaktır.

Şadi Alkılıç'ın eşi Adalet Bakanlığına baş vurarak, hasta olan eşinin İstanbul dışındaki ceza evlerine nakledilmemesini, İstanbul'da bırakılmasını istemiş- arası Basın Enstitüsü başından beri Şadi Alkılıç olayı ile ilgilenmiş Türkiye'de Alkılıç olayının izlenmesi ve hakkının korunması için de uluslararası Basın Enstitüsü üyelerinden Abdi İpekçi'ye görev vermiştir.

Anayasa mahkemesinde başkan seçilemedi Turlar kırkı buldu

Anayasa Mahkemesi Başkanı İbrahim Senil'in yaş haddi sebebiyle emekliye sevkedilmesi üzerine, başkansız kalan Anayasa Mahkemesinde, üyeler arasında gizli oyla yapılan seçim turları kırka çıkmış, ancak, kırkıncı turda da henüz başkan seçilememiştir.

Anayasa Mahkemesinin eski Başkanı İbrahim Senil, Temmuz ayı ortalarında emekliye ayrılmış, ve yerine üyelerden Lutfi Ömerbaş bakmıya başlamıştır. Anayasa Mahkemesi kuruluş kanununa göre, Başkanın seçimi için çalışmalara başlanmıştır. Ancak, başkanın seçilebilmesi için 15 üyenin üçte ikisinin oy verip, bir üyeyi başkan olarak seçmesi gerekmektedir. Şimdiye kadar yapılan kırk turda, kimse üçte iki çoğunluğu alamamıştır.

Oylamalarda Muhittin Gürün (Eski Sayıştay Başkanı) 6-7 oy almış, Hakkı Ketenoğlu 5, Muhittin Taylan da 3-4 oyda kalmışlardır. Hakkı Ketenoğlu, AP. tarafından desteklenerek gelmişti. K e t e n o ğ l u'n u n 141 — 142 ile ilgili olarak hazırladığı ilk rapor kamu oyunda etkiler yapmış, basında zaman zaman sert tepkilere yol açmıştı. Anayasa Mahkemesinde seçimlere bu ay sonlarında devam edilecektir.

Anayasa Mahkemesi çevreleri, üyelerin başkan seçiminde gizli oy kullandıklarını, aday da gösterilmediğini bildirmişlerdir.

Anayasa Mahkemesinde başkan seçimi, önümüzdeki haftaların önemli olaylarından biri olacağa benzemektedir.

Demirel'den Özdeyişler

Plânlama bugünkü duruma düşmüş, ne varmış plânlamada? Bugünkü durumunda? Neş: varmış bugünkü plânlamanın durumunun? (23 Aralık 1966 Bütçe Komisyonu)

*

Devlet veren bir müessese değildir. Alan ve veren bir müessesedir (16 Şubat 1968 Meclis)

*

Kim tazyik ediyor öğretmenlere? İdare mi halk mı? Yani öğretmenlere tazyik nereden geliyor? İdareden mi geliyor? Halktan mı geliyor? Tazyik var dediğimiz zaman tazvik bir verden gelecek. (17 Şubat 1967 Meclis)

*

Sanayileşme nazik bir iştir (2 Şubat 1967 Meclis)

*

Herkes aklını basına ton lasın ve hangi dala bindiğini ..ce tesbit etsin (31 Ocak, rejim konusunda basına demeç)

*

Türkiye Cumhuriyeti bir kanun ve nizam devletidir. Kanun ve nizam devletinde ihtilâl olmaz. Kanun ve nizam devletinde isyan olur. (1 Şubat 1967 Altın dağ ilce kongresindeki konuşmasından)

*

Türk devleti pahalı bir devlettir (16 Şubat 1967 Meclis)

*

Kim demiş Türkiye'de kapitalist sistem var diye? Türkiye'de kapitalist sistem milan yoktur. Zaten bir kapitalist sistemin iddiacıları da yok ortada (6 Şubat 1967 Meclis)

*

Bizim izmle işimiz yoktur (16 Şubat 1967 Meclis)

*

... Kim kanunların dışına çıkarsa, Türk devleti kanunların dışına çıkanı kanunların içine sokar (27 Şubat 1967 Meclis)

*

Kanun çıkartmakla reform yapılmaz (27 Şubat 1967 Meclis)

*

Karma ekonomi bir nevi emr-i vakidir (27 Şubat 1967 Meclis)

*

Her ton kok kömürü alan vatandaşa devlet 100 lira, her ton sanayi kömürü alan vatandaşa devlet 20 lira yaşatı olarak yardım etmektedir. Bu değilmen işler mi? (27 Şubat 1967 Meclis)

*

Fukaralık ticaretini bir yana bırakmak lâzımdır. Fukaralık kadar nefret ettiğim şey yoktur. Fukaralıkla mücadelenin yolu bu değildir. (26 Haziran 1968 Meclis)

*

Muhterem Meclisiniz, şu hoşa gitmek meselesini biraz ötelesin (24 Haziran 1968 Meclis)

*

Türkiye'nin bağımlılığını, bağımsızlığını münakaşa etmek mübah değildir (26 Haziran 1968 Meclis)

*

Türkiye bir çıkmaz sokaktır (28 Mayıs 1968 Konya)

(Devar edecek)

tüm

HAFTALIK GAZETE

Çarşamba günleri yayınlanır

Sahibi : Mustafa EKMEKÇİ

Yazışleri Sorumlu Yönetmeni: Sait BAŞARAN

Yazışleri ve Yönetim: Basın Sitesi D/2 Çankaya.

Haberleşme Adresi: Posta Kutusu: 75 Kızılay — Ankara

Fiyatı : 150 Kuruş. Abone : Yıllık Altmışbeş lira, altı aylık otuzbeş lira.

Dizildiği ve Basıldığı yer : Ulusal Basımevi

Çetin Altan

Yozlaşma derhal önlenmelidir

Bazı geleneksel alışkanlıkları sarsmadıkça sosyalist akımı sağlam bir ray üstüne oturtmaya imkân yoktur.

Türkiye'deki geleneksel alışkanlıkların başında idarei maslahatçılık gelir. Sosyalist akım yozlaşmaya yüz tutsa da halktan oy almak için buna göz yummak gerektiği inancı vardır bazı çevrelerde. Hiç bir gerçek sosyalistin kabul edemiyeceği bir inançtır bu. Sosyalist örgütün sosyalist niteliği zedelenmiye başladıktan sonra daha çok oy almanın hiçbir değeri yoktur. Amaç sadece oy almaksa bunu sosyalist olmayan partiler çok daha rahatça sağlamaktadırlar.



Sosyalist nitelik özde ve biçimde billurlaşır.

Özde en dikkat edilecek nokta sosyalist özgürlüğü kaabil olduğu kadar genişletme çabasından kopmamaktır.

Bir sosyalist örgütün başındaki sorumlu, sosyalist hudut bende biter bana karşı çıkanlar bu hududun dışına düşerler anlamında bir politika izler ve kurnazlıkla hem sosyalizmin hududuna bir duvar çekmiye kalkar, hem karşı taraf basınının övgülerini toplar, hem de kendisine karşı çıkanları **burjuva polisiyle tehdit e**den bir tutum takınırsa sosyalist niteliğini yitirmiş ve sağla solu ayıran çizginin çaktırmadan sağına kaymış olur.

Böyle bir politika sadece adı sosyalist olan bir politikadır ve gerçekte sosyalist mücadele ile uzaktan yakından bir ilişkisi

lumu kandırmak olur. Gerçek bir sosyalistin buna tahammül etmesi imkânsızdır.

Bir sosyalist örgüt özellikle geri ülkelerde sosyalist özgürlüğü genişletme savaşı içinde olmalıdır. Fikir yasaklarını benimseyip Marx'ın yerine Blangu i'yi oturtmıya kalkımamalı, tam tersine bu yasaklara karşı çıkmalı ve burjuva demokrasilerinde dahi Marxist görüşlerin serbest olduğu gerçeğini ortaya koymalıdır.

Bu yapılmadığı takdirde adı sosyalist olduğu halde kendisi sosyalist fikir özgürlüklerine karşı çıkan ve böylece komprador sınıfının pek özlediği bir duvarı sol gelişmiye karşı çeken bir örgüt olma durumuna düşülür ki, rahat bir kampanya ve bolca oy hatırına sessiz kalınacak bir davranış sayılamaz bu.

yoktur. Oy hatırına bu kaymaya göz yummak top

Bir sosyalist örgütün başındaki kişi kendisi Marx'ın adını ağzına almasa bile kendisine karşı çıkanları Marxist olmakla suçlayan bir duruma düşmemelidir. «Ben Marx'cı olmadığım için beni devirmiye kalkmışlar» gibi jurnaller yapmamalıdır.

Biçim meselesine gelince.

Sosyalist bir örgütte milletvekili olma ihtirası sosyalizmden taviz vermiye ağır basmamalıdır. İlle de milletvekili adaylığını yakalamak için her şey mubah sayılmamalıdır. Gerçi akım güçlendikçe vaktiyle bu savaşın eziyetini çekmiş olanlar dahi bir milletvekilliği yakalayabilmek için eskiden isyan edecekleri kaypaklıkları sineye çekebilirler. Ama bu kayma örgütü sonunda rayından çıkarır ve çirkin kulislerle dedikoduların ve jurnallerin kaynaştığı bir üçkağıtçılar topluluğu haline getirebilir. Bunu ne pahasına olursa olsun derhal önlemek her gerçek sosyalistin görevidir...

Düşünün ki özde ve biçimde bu yozlaşmalara boş verilerek iktidara gelinse ne çıkar? Emekçi sınıfı mı yoksa emekçi sınıfını bahane ederek bir takım sokak politikacıları, asalaklar ve açıkgözler mi gelmiş sayılır iktidara?

Bu tehlikeleri daha başında önlemekte büyük yararlar vardır. Hatta bir sigorta olarak Sosyalist örgütlerin Merkez Yönetim Kurulu üyelerinin milletvekili adayı olamayacakları konusunda bir prensip kararı almak dahi düşünülebilir. Çünkü Büyük kongrelerde bir çok kişinin yöneticiliğe göz dikmesinin, kulis ve dedikoduların yapılmasının baş nedeni daha kolay milletvekili adayı olmak ihtirasından doğmaktadır.

Ve yine bir çok kimse:

— Hele ben bir milletvekili olayım o zaman sosyalist akım çok daha iyi yürür gibi bir yanılgıya düşmektedir.

Önce milletvekili olmak için sosyalist ilkelerden taviz verilerek sosyalist akım genişlemez çünkü...

Milletvekili olduktan sonra dahi şartlandırılmış halk kütlelerinden oy almak hırsıyla burjuva edebiyatına ayak uyduranlar çıkabilir. Hele oyları bir alalım, sonra yaparız sosyalizmi diye diye tam içine düşülür oportünizmin ve bir daha da bundan kurtulunulamaz.

Bütün bu tehlikeli sakın calar uç vermiye başlamıştır TİP'te...

Milletvekili olma ihtirasları bazı kişilerde canavarlaşmıştır. Birbirini karalama ve gammazlama almış yürümüştür. Ve bütün bunlar hep sosyalist akım için bahanesinin arkasına yerleştirilmiştir.

Oysa seçimlerden sonra milletvekili olamayanlardan bir çoğunun bu akımın temsilciliğinden vazgeçeceği veya bu konuda aynı heyecanı gösteremiyeceği de bilinmektedir. Koltuk ihtirasından gözleri kararanlar ayakta kalmak için bunlarla dahi sıkı bir işbirliği içindedirler.

Bütün bunları arıtmak ve sosyalist akımı içinde Bizans entirakalarının çevirildiği bir çöplük olmaktan çıkarıp, büyük emekçi kütlelerinin güveneceği sağlam ve oraya buraya sapmaz bir ray üstüne yeniden oturtmak zorunluğu vardır.

Nitekim akım içinde kişisel ihtirasların mayalaştırdığı bir yozlaşma başlarbaşlamaz bir direnme de beraber başlamıştır. Bu direnme halkın güvenini kırmıyacak kısa bir süre içinde tam tersine bu güveni pekleştirecektir. Halk kütleleri:

— Bu örgüt içinde üç kağıtçılık yapılmasına sessiz kalınmıyor, kimse putlaştırılmıyor ve dalkavuk çetelesmeleri olamıyor, diyeceklerdir.

Bu henüz Türk siyaset geleneğinde alışılmamış bir yoldur. Ancak şimdiye kadar alışılmış usûllerin Türkiye'yi nereye getirip dayadığı da malumdur. Sosyalist partisi diye yine içinde oportünistlerin kaynaştığı bir partiyi halkın başına belâ etmenin anlamı yoktur.

Bunun için de gereken seferberlik ilân edilmiş bulunmaktadır.

Ergeç sonuç alınacaktır. Ve sosyalist akım fırsatçıların üstüne çıkıp milletvekili olmak için kullanacakları bir halk kandırmacası haline getirilemiyecektir.

İkili Anlaşma Anıtı

— Ölünün gözüne, ya da Cumhurbaşkanına, Başbakana, Bakanlara, Senatörlere, Saylavlara—

Mehmetçik, al helâ süpürgesini kavak ellerine sen,
Amerikalı silâh arkadaşların istediler.
Çorlu hava alanında, güneş doğar doğmaz,
Gir içeri, pakla yüznumaraları, güney kuzey, birer birer

İkili anlaşma bu,
Sağlık temizliğini biz yapacağız, vay babu.

Utanmadan yürü, kutsal askerlik görevine,
Yel başın karlı atalarınca dik.
Sarı pisliği küreyen sen değilsin, yöneticilerdir,
Al helâ süpürgesini kocaman ellerine Mehmetçik,

İkili anlaşma,yok olasın,
Ova bayır, dağ taş sürer yasın.

— Ellerin ki Hö demiştir, selam vermiştir alın üzre,
— Ellerin ki tutmuştur ak ekmeği.
— Ellerin ki dualarla ağarmış,
— Ellerin ki bilir tetik çekmeyi.

İkili anlaşma, ergeç burda,
Boğulacaksın, burda, bu çukurda.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Amerikalılar A.P. iktidarından yeni tavizler koparmağa çalışıyor

Amerika'nın Türkiye'ye imzalatmayı başardığı ikili anlaşmalarla, çoğunun varlığından yetkililerin de habersiz bulunduğu uygulama anlaşmalarının ilgililerin deyimiyle, birleştirilmesi, bazılarının kaldırılması ve kabul edileceklerin de Meclislerden geçirilmesi konusunun hayli uzayacağı, bu «yılan hikâyesi» nin epeyce süreceği sanılmaktadır. Dışişleri Bakanı Çağlıyangil'in, görüşmelerin 1967 Ocağında bitirileceğini bildiren demeci üzerinden bir yıl geçmiştir. Dışişleri Bakanı, geçenlerde verdiği yeni bir demecinde, bu yıl sonuna kadar bir sonuca varılacağını söylemektedir. Üç yıldan beri uyutulan Türk kamu oyunun öyle anlaşılıyor ki, beklemekten sabrının tükenmekte olduğunu, politikacılar da bilmektedirler. Sızan bilgiler, üç yılın sonunda da, Amerikalıların Türk Genelkurmayı ve Dışişleri teknisyenlerinin yaptıkları teklifleri ısrarla reddettikleri, bu arada yurdumuzdaki Amerikan üslerini Türk komutanların denetlemelerini kabule yanaşmadıkları yolundadır. Teknik seviyede yapılan görüşmelerde, ilgililerin deyimiyle ortaya çıkan «pürüz» ler, Dışişleri Bakanı ile Amerikan elçisinin görüşüp karara varmalarına bırakılmıştır. Ancak, «pürüz» diye geçiştirilen kelimenin altında Türkiye'nin bağımsızlığına, onuruna, egemenlik haklarına ısrarla indirilmek istenen sillelet yatmaktadır. Amerika, bir kez ele geçirdiği ve kapitülâsyonların Türkiye'ye yeniden getirilmesi demek olan haklarını bırakmak istememektedir.

İkili anlaşmalarla, uygulama anlaşmaları arasında Anayasamıza, yürürlükteki yasalarımıza bazı uygulamalariyle de, bağımsızlığımızı perçinlediğimiz Lozan antlaşmasına aykırı nitelikte olanlar bulunduğu bildirilmektedir. Hattâ, imzalanan ikili anlaşmaların bazı hükümleri, daha önce imzalanan anlaşmalarla, bu arada NATO anlaşması ile de çelişmekteidr. Ve bunlar gizli değil, açıktır. Bu sonuca varırken, gösterilecek örnekler, öyle sanıyoruz ki, yetkilileri uyaracak, «İkili anlaşmalar» belasının artık yılan hikâyesi olmaktan çıkmasına belki yardımcı olacaktır.

OKUL MU, ÜS MÜ NE?

Bundan iki yıl kadar önce, Ankara Belediye sınırları içindeki Balgat'ta Amerikalılar yeni bir üs kurmuşlar, yapılarını yükseltmiye başlamışlardır. Ankara Belediyesi iş bittikten sonra, Belediye harçlarını olsun koparabilmek için harekete geçmiş. aBigat'la yapılan Amerikan okulu için «ruhsat» alınması gerektiğini söylemiştir. Yürürlükte bulunan ilgili yasa, Belediye sınırları içinde yapılacak yapılar için Belediyenin denetimini ve izin vermesini öngörmektedir. Bir ara, Belediye Amerikalılardan sadece harç için getirdikleri 69.000 lirayı alabilmiş ancak Amerikalılar daha bir milyon lira tutan öbür yapıları için para ödememekte direnerek buraların «Üs» olduğunu, her çeşit harçtan, denetimden uzak bulunduğunu iddia etmeye başlamışlardır. Çeşitli Bakanlıklar araya girmişler ve Amerika'nın bir milyon lirayı aşan borcu için «Dışişleri Bakanlığının kefil olduğunu» bir yazı ile Belediye Başkanlığına bildirmişlerdir. Şimdi, Ankara'da ilgililerin burnu dibinde binlerce Amerikalı çocuğun okuduğu bir okul vardır. Okulun çevresinde yükselen yapıların tümü izinsizdir. Ve, Türk hükümeti, belediyeye karşı Amerika'ya kefil olmuştur. Balgat'taki Amerikan üssünde kurulan okulun açılışı Lozan Antlaşmasına ve antlaşmanın ruhuna aykırı niteliktedir. Lozan Antlaşmasında, yabancıların Türkiye'de okul kurmaları — o zamana kadar kurulmuş olanlar dışında — yasaklanmıştır. Yabancı devletler ancak, elçilikleri içinde ve «elçilikten sayılacak» binalarda okul açabilirler ve çocuklarını okutabilirler. Elçilikten sayılacak yapı da öyle, elçilikten kilometrelerce uzakta kurulamaz. Amma açılmıştır, işlemektedır. Elçilik binaları içinde kurulacak yabancı okulların da Türk çocukları okutulamaz. İddialara göre, bunlara da uyulmamaktadır. Bunu da denetlemenin olanağı yoktur. Burası bir üs müdür, değil midir? Elçilik binasının bir parçası mıdır? nedir? «Tesis» midir?

BELGELER

İkili anlaşmalar içinde Türk kamu oyunun titizlikle üzerinde durdukları arasında, yakından bilip, izlediği için olacak, Türkiye'de suç işliyen Amerikalı asker ve sivillerin yargılama konusu

Mustafa Ekmekçi

başta gelmektedir. İmzalanan bir anlaşma ile Türkiye, Türkiye'de suç işleyen Amerikalıların suçu işledikleri sırada görevli olduklarını bildiren bir belgeyi JUSMMAT (Amerikan Askeri Yardım Kurulu) komutanlığından almaları halinde, onların yargılanmalarını ABD. li yargıçlara bırakmıştır.

Anlaşma hükmü, «kuvvetlerin statüsü» ile ilgili sözleşmede başlangıçta şöyleydi :

> « Gönderen devletin askeri makamları, aşağıdaki hallerde, bir kuvvet veya sivil unsur mensubu hakkında kaza (yargılama) selâhiyetlerini rüçhaniyetle kullanmak hakkını haiz olacaklardır:
>
> Resmi vazifenin ifası dolayısiyle bir fiil veya ihmalden mütevellit suçlar»
>
> Bir sonraki fıkrada ise şöyle deniyordu:
>
> «b) Bunların haricindeki herhangi bir suçun işlemesi halinde, kabul eden devletin makamları kaza selâhiyetlerini rüçhaniyetle kullanmak hakkını haiz olacaklardır .»
>
> Bu hükümleri kapsıyan anlaşma, 10.3.1954 de kabul edildi ve Meclisten de geçerek kanunlaştı.
>
> Aradan iki yıl geçti. İlk çıkan kanunda, tercüme yanlışı olduğu iddiası ve gerekçesiyle 16.7.1956 tarihinde dört maddelik bir kanun çıkarılarak, yukarıdaki hüküm değiştirildi ve üstelik şöyle oldu:
>
> «Resmi vazifenin ifası dolayısiyle veya resmi vazifenin ifası sırasında işlenen suçlar yahut ihmali fiil ve hareketler.
>
> Vazife hususunun tayinine müteallik esas gönderen Devlet ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında tesbit olunur .»

Böylece, yasama organına ait bir iş, ondan alınıp, yürütme organına, hükümete verilmiş oluyordu.

Anlaşma ile Türkiye'deki yargılama organlarının içinden çıkamıyacakları durumlar yaratılıyor, bunlar çıkarılan yasalarla daha bir çıkmaza sokuluyordu.

Anlaşmada, suç işliyen şahsın görevli olup olmadığını Amerikan makamlarının, örneğin JUSMMAT komutanının veya vekilinin vereceği «görevli» belgesinin belli edeceği kabul edilmişti. Ancak, dâvaya bakan Türk yargıcının belgenin altındaki imzanın Amerikan komutanına ait olup olmadığını bile soruşturmaya, araştırmaya hakkı yoktu. 1959 yılında Milli Savunma Bakanının Adalet Bakanlığına yazdığı şu yazı ibretle okunacak niteliktedir: (x)

> «... Amerikan Askeri Yardım Kurulu Başkanlığının ... günlü yazısında memurların (resmi vazife ifa ederken) suçu işledikleri belirtilerek dâvanın Amerikan Askeri Yardım Kurulu Başkanlığına devri istenmektedir.
>
> Resmi vazife belgelerinin tetkikinde ise suç tarihi 23.11.1958 günü yani Pazar günüdür. Pazar günü ise, resmi vazife günü değildir. Vazifeye başlamak üzere yolda olmak veya resmi vazifeden ayrıldıktan sonra bir mahalle gitmek halinin resmi vazifenin devamı olarak kabulü mümkün olmadığı düşünülmektedir.
>
> Dosya sunulmuştur. Tetkik ve mütalâalarınızın ve emirlerinizin belirtilmesini arz ve rica ederim.»

Adalet Bakanlığının bu yazıya verdiği karşılık da şöyledir:

> «NATO kuvvetler statüsü sözleşmesinde, memurların suçu vazifelerinin ifası sırasında işlediklerine dair, gönderen devletin makamlarının beyanının doğru olup olmadığının, kabul eden devlet tarafından tahkik edilebileceğine dair adil bir hüküm mevcut olmamasına binaen evrakın Amerikan Askeri Yardım Kurulu Başkanlığına tevdii icap ettiği .»

Gerek Genelkurmay'da, gerekse çeşitli devlet kuruluşlarında çalışan teknisyenler, o zaman da meselenin üzerinde önemle durmuşlar, hattâ bir ara konuyu NATO üyesi öbür memleketlerden de araştırmışlardır. Böyle bir sorun karşısında ne gibi işlem yaptığı sorulan Norveç yetkilileri, Türk elçiliğine şu karşılığı vermişlerdir:

> « . Selâhiyetli Norveç makamları sözleşmenin ... bendindeki «hizmet» — vazife mefhumunun tayininde sarahat bulunmaması hususunda Türk hükümetinin görüşüne iştirak etmektedir. Bununla beraber Norveç makamları görüş ayrılığını halletmek için en iyi usul üzerinde sarih bir fikre sahip olmak fırsatını bulamamışlardır ..

Şu ana kadar, Norveç gönderen devlete kazai bakımdan takaddümden vazgeçmesi talebini mevzuubahis etmemiştir. Böyle bir talep ancak vahim bir suçun ika halinde muhtemelen yapılacaktır...»

Bu olayın üzerinden on yıl geçip geçmiyecek, adalet ile ilgili konuda olmasa da, ikili anlaşmalarla ilgili olarak Norveç basını çalkalanacak, Norveç basınında, «Amerika'ya işgal yetkisi veren belgeler» çarşaf çarşaf yayınlanacaktır. Bu belgelerde, «.. Anlaşmayı yapan ülkede karışıklıklar çıkar ve hükümetin aldığı tedbirler etkisiz kalırsa, o hükümet de yardım talebinde bulunursa veya Amerikan komutanlığı o hükümetin etkili bir şekilde karışıklığı önliyecek durumda olmadığına kanaat getirirse — Amerikan kuvvetleri kendi güvenliğini korumak için o ülkenin bazı bölgeleri ile önemli

(x) Yazıda özellikle tırnak içine alınan bazı anlaşma örneklerinde Sayın Muzaffer Kıran ile sayın Gültekin Günerinin birlikte derledikleri «NATO, kanun ve antlaşmaların Türkiyedeki mukayeseli tatbikatı» adlı kitaptan yararlanılmıştır.

İkili anlaşmalar Lozan Antlaşmasına da aykırı

Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çalayangil ikili anlaşmalar üstüne Amerika ile yapılmakta olan görüşmeler yılbaşına kadar bitecek dedi okadar söylendi ki artık buna kimse inanmıyor

temislerini işgal eder» şeklinde korkunç cümleler yer alıyordu. Ve «Türkiye'de Tabii Senatör Suphi Gürsoytrak, Başbakan Demirel'e yönelttiği bir soru önergesinde şunları soruyordu:

« Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Türk milletine ait olan devletimizin hükümranlık haklarını dikkate almaksızın Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisi dışında, mektup teatisi yoluyla esasları belgelerde belirtildiği gibi (Norveç'teki olay), Türkiye'deki Amerikan Askeri Kuvvetleri Komutanlığına, Türkiye'de bir karışıklık, bir ayaklanma olduğu takdirde Türk Hükümetinin rızası dahi alınmadan, Amerikan kuvvetlerinin yardımcısı istedikleri yerlerini işgal yetkisini vermiş midir? Vermemiş midir?

Suphi Gürsoytrak, Demirel'e yönelttiği sorusunun 241 gün sonra Dışişleri Bakanı Çağlayangil tarafından cevaplanıp, iddialar reddedildiği sırada zabıtlara geçen konuşmasında Senato kürsüsünden şöyle diyordu:

«Bugün Türkiye'de Amerikalıların elde ettikleri her türlü menfaat ve avantajlar, harple girdikleri ülkelerdeki menfaat ve avantajlarına hemen hemen yakın durumdadır. Bu durumun en büyük sorumlusu politik hâkimiyetlerini ne bahasına olursa olsun sürdürmek arzusuna kapılmış olan devrik Demokrat idaredir. Bugün bize düşen vazife, geçmişte yapılmış olan hataları en kısa zamanda düzeltmek ve bundan sonra dış münasebetlerimizde ulusal menfaatlerimiz ve her türlü bağımsızlık ve egemenliğimiz üzerinde son derece dikkatli ve titiz davranmak olmalıdır. Türkiye Amerika ile olan münasebetlerinde başından beri büyük hata ve çelişmelere düşmüştür. Amerika, neye ne kadar müsaade ederse Türkiye ancak onu yapabilir hukuki ve fiili durumundadır. Şöyle ki, Amerika'nın isteği üzerine Türkiye Ortadoğu'da herhangi bir bölgeye birlikte müdahale edebilir veya üslerinin Amerikalılar tarafından kullanılmasına mâni olamaz. Lübnan çıkarması ve U — 2 Casus uçağı olayında olduğu gibi »

Amerika ile yapılan ikili anlaşmaların bazıları Meclislerden geçip kanunlaşmış, ancak çoğu Meclislerden geçmemiştir. Çoğu Bakanlar Kurulundan da geçmemiştir. Yapılan anlaşmalar içinde nota ile yapılmış olanlar, mektup alıp verişi ile yapılmış olanlar, hattâ telefonla yapılan bir görüşme sonucu imzalanmış sayılanlar bile olduğu öne sürülmektedir. Uygulama anlaşmalarının durumu ise, Türkiye için daha karışıktır. Başbakan Demirel, bir gün Meclis kapısında bir karşı parti parlâmento üyesine, «Bundan sonra ikili anlaşma çıkarıp karşımıza getirirlerse kabul etmiyeceğiz» demek zorunda kalmıştır.

İkili gizli anlaşmaların sayısının kesinlikle bilindiği de söylenemez. İlân edilen, yürürlükten kalkanlar dışında sayıları açıklananlar 54 tür. Uygulama anlaşmaları ile birlikte ise sayıları belki 100'ü aşmaktadır. Aşağıdaki örnek ABD ile imzalanan ikili anlaşmaların vaktiyle nasıl yapıldığını göstermektedir. (Bu yazıhsı)

Amerikan Büyükelçisi Türkiye Dışişleri Bakanına 1954 yılında verdiği bir notada, Amerikan yardım kurulu için çalışan müteahhitlere gösterilecek kolaylıkları tesbit etmiş, bunların ve yakınlarının getirecekleri mallardan gümrük, harç vs. alınmaması gerektiğini belirtmiş ve sonunda özetle şöyle demiştir:

«Amerika Birleşik Devletleri, yukarıda sayılan kolaylıklardan müstefit olacak müteahhit personelini Türk hükümetine resmen bildirecek ve bu kolaylıkların suistimalini önlemek için gerekli tedbirleri alacaktır. Hükümetimizden, yukarıdaki hususların Türkiye hükümetince şayanı kabul olduğunu bildiren bir notanın alınması üzerine, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, işbu nota ile buna cevabi notanızı iki hükümet arasında bir anlaşma teşkil etmiş addeyliyecektir. Bu anlaşma, cevabi notanız tarihinde mer'iyete girecek ve Kuzey Atlantik Antlaşması devamınca meriyette kalacaktır. En derin hürmetlerimi kabul buyurmanızı ekselans.»

AMERİKANIN 2000 ÜSSÜ..

Türkiye'deki Amerikan üsleri de, ikili anlaşmalara ve uygulama anlaşmalarına dayandırılarak kurulmuşlardır. Yabancı basında çıkan bilgilere göre, Türkiye'de 101 Amerikan üssü vardır. Amerika Birleşik Devletlerinin gerek ikili anlaşmalarla, gerekse savunma paktlariyle kurduğu yabancı ülkelerdeki üs sayısı 2000 dir. Yalnız stratejik hava kuvvetlerinin 13000 uçağı, 10.000 füzesi ve 60 üssü vardır. Bir kaç yıl önce, 2 milyon 700 bin kişilik ABD ordusunun 1 milyon 200.000'i, Amerika dışındaki üslere yerleştirilmişlerdir. Bu bilgiler, yabancı basında ve kitaplarda çıkmış bilgilerdir. Bizim tarafımızdan bir sır açıklanmamaktadır.

Türkiye'deki Amerikan üslerinin birer NATO üssü olduğu iddia edilmektedir. Böyle olanları vardır, fakat tümü değil. NATO'nun hava alanlarını, çeşitli kuruluşlarını NATO yaprağıyla, ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Amerikan üslerinin masrafları ise doğrudan doğruya Amerika tarafından karşılanmaktadır. Eğer, bunlar birer NATO üssü olsaydılar, NATO'ya üye olan Türkiye'nin de burada askerleri, adamları olur, Türkiye içinde yetkilisi Türk olurdu. Öyle değildir, bu üslerin hemen tümüne Türk yetkilileri giremezler, denetliyemezler. Türkler, Ameriaklılar uygun görmüşler, kabul etmişlerse, ancak dışarıdan koruyuculuk görevlerini yaparlar. Bu en hafif deyimle, konuğun ev sahibine saygısızlığıdır. Türkiye'de NATO dahil, bütün askeri kuruluşlar Türk komutanın emrinde olmalı, komutan, hepsini denetliyebilmelidir.

Turkiyedeki bütün üslerde, Amerikalıların ne yaptıklarını Türk komutanları denetliyerek bilmek durumundadır. Türkiye, U — 2 uçağı olayında olduğu gibi, olup bittiler karşısında bırakılmamalıdır.

İktidar, Amerikalılarla imzalanan ikili anlaşmaların kendi zamanından çok önce başladığını söylemektedir. Bir bakıma doğrudur. Daha önceden başlamıştır. Ancak, iktidarın tutumundan yararlanan Amerikalılar, yeni anlaşmalar imzalatmasalar bile, ondan yeni tavizler koparma yolları aramışlardır. Amerikan üslerinin genişletilmesi, modern dinleme ve gözleme araçları ile üslerin güçlendirilmesi, Türk yetkililerinin denetlemesine bir türlü olanak verilmemesi, iktidarın tutumundan koparılmış tavizlerdir bir bakıma. Bundan bir kaç ay önce, Türkiye'ye devredildiği gösterişle ilân edilen «Manzaralı» üssünün araçları şimdi acaba nerededir? Üs ne şartla Türkiye'ye bırakılmıştır? İkili anlaşmalarda geçen, bağlayıcılığı sonradan anlaşılan cümlelerin yanı sıra, uygulama anlaşmaları ile genişletilen ve bazı parti genel başkanlarının da zaman zaman ortaya atıp, Türkiye'yi bir uçuruma götüreceğini öne sürdükleri Amerikan üslerinin ne zaman kaldırılacağı bilinmemektedir. Bunların denetimi ne zaman Türklerin elinde olacaktır, belli değildir. İşte bir bakıma ikili anlaşmalarla ilgili görüşmelerin yılan hikâyesine dönmesinin nedenleri bunların altında yatmaktadır. Türk Genelkurmayı teknisyenleri ile Dışişleri teknisyenleri raporlarını hazırlamışlar, görüş birliğine vardıkları esasları tesbit edip bildirmişlerdir. Ancak sürekli olarak Amerikalıların karşı koyması ile karşılaşılmıştır. Amerikalılar, bazı konularda, Türk kamu oyunun uyanıklığı ölçüsünde taviz vermeye hazır gibi görünmekte, fakat yine de ne yapıp edip işi savsaklamaya gitmektedirler. İkili anlaşmalarla ilgili görüşmeler için, «şu zaman bitecek, bu zaman bitecek..» diye demeçler verip duran bir Dışişleri Bakanına inanabilmek artık zorlaşmaktadır.

İHTİLALCİLERİN ENDİŞESİ

İkili anlaşmaların gözden geçirilmesi ile ilgili girişimler, 27 Mayıs devriminden hemen sonra başlamıştır denilebilir. İhtilâlciler, daha ihtilâl sabahı, Amerika ile yapılmış ve ihtilâle karşı bir hareketin Amerika'dan gelebileceğini sağlıyacak bir anlaşmanın olup olmamasından endişe etmişlerdir. İhtilâlin Milli Savunma Bakanlarından Muzaffer Alankuş, Dışişlerine gönderdiği bir yazıda, Amerika ile yapılmış ikili anlaşmaların neler olduğunun teshitini istemiş, bundan sonra gözden geçirme konusu ele alınmıştır. 1962 yılında, Maliye Bakanlığı Milli Savunma Bakanlığına yazdığı bir yazıda bu gözden geçirmenin başladığını ima etmekte yazının bir yerinde şöyle demektedir:

« Ancak ,Türkiye ile Amerika arasındaki vergi muafiyetleri anlaşması ve eki yeniden gözden geçirilmekte ve bu konu Atlantik Antlaşması Merkez Heyeti Başkanlığı ile muhabere yapılmaktadır. Bu muhabere neticesinde, bahis konusu anlaşma ve eki değiştirildikten ve yürürlüğe girdikten sonra, keyfiyet yeni hükümler muvacehesinde tekrar tetkik edilecek ve gereği yapılacaktır »

AP. iktidara geldikten sonra, NATO anlaşması dışındaki ikili anlaşmaların gözden geçirilmesi, egemenlik haklarımıza, kanunlarımıza aykırı düşenlerin kaldırılması konusunda kamu oyunun ağır baskısı ve muhalefetin çıkışları karşısında kalmış, ancak o gün bugündür, güven verici bir sonuca ulaşamamıştır. Amerikalılar adına ikili görüşmeleri teknik düzeyde yürüten Mr. Cash bu Temmuz ayında Türkiye'den ayrılıp gitmiş, yerine gelen Howard Ashford'la görüşmelerin sıfbaştan olacağı kanısı, konuyu yakından izliyenleri düşündürmüştür. Hele, Amerikan Elçisi Hart gidip de yerine CIA'da 12 yıl çalışmış Komer gelince, sorunun arap saçına dönmesi için sanki mizansen tamamlanmıştır.

Birer kaçakçılık yuvası haline gelen PX ler, yoksul bir ülkenin Amerika'ya bahşiş gibi verdiği, anlaşmalardan gelen gümrük, vergi, harç muafiyetleri, bunların ne kadar akla gelirse o kadar kötüye kullanılmaları, anlaşmalara giriyor diye, o işlerde çalışıyor diye, hatırlıların yakınlarının bile muafiyetlerden yararlandırılmaları, siyasal terimler arasında «NATO müteahhidi», «Amerikan müteahhidi» gibi terimlerin girmesine kadar varan usulsüzlükler, gırtlağa kadar gelmiştir. Amerikalıların aldıkları emir gereği, artık arabaları ile Kızılaya uğramayıp, yapacakları kazaları ara sokaklarda yapmaları, bir adli kapitülasyon niteliğinde olan anlaşma hükümlerini unutturamaz. 1959 yıllarında Çankaya'dan Kavaklıdere'ye inen yolda arabasiyle 11 Türk erini çiğneyip hayatlarına son veren Amerikalı Albayın, elini kolunu sallıyarak Türkiye dışında bir göreve gitmesi, Türk yargıcı karşısına çıkarılmaması, Amerikan mahkemelerinde yargılanması bugün gibi belleğimden çıkmamaktadır. Fotoğrafçılara, erlerin cenazelerinin resimleri bile çektirilmemek istenmişti

İkili anlaşmalarla başlarda ABD. ile imzalanan ödünç verme ve kiralama anlaşmalarıyle Resmi Gazetelerde çıkan atom anlaşması, Afyon anlaşması, Bakır anlaşması ve anlaşmanın anlaşması gibi anlaşmaların şartları memleketimin onurunu her gün yaralamaktadır. Amerika isterse, verdiklerini istediği zaman geri alabilmekte, Türkiye'yi ödünç verdiği, kiraladığı gemilerden, silâhlardan yoksun bırakacak duruma düşürebilmektedir. İsterse, ödünç verdiği, kiraladığı silâhlarının Türkiye'nin müdahale zorunda kalacağı Kıbrıs'ta kullanılmasını önlemeye çalışabilmektedir. Amerika'nın Türkiye'ye verdiklerinin propagandalarının yapılması bile anlaşmaya bağlanmış bulunmaktadır. Yardım anlaşmasının üçüncü maddesinin son iki fıkrası da şöyle denmektedir:

«1 — Birleşik Devletler basın ve radyo temsilcilerine bu yardımın kullanılışını serbestçe müşahade etmelerine ve bu müşahadelerini tam olarak bildirmelerine müsaade edecektir.

2 — Türkiye hükümeti bu yardımın amacı, kaynağı, mahiyeti, genişliği miktarı ve ilerleyişi hakkında Türkiyede tam ve devamlı yayın yapacaktır.»

Dost bellenen Amerika'nın iç yüzü, «dost başa» sözünü yalanlıyacak biçimde gelişmiştir şimdiye kadar. Uyanan, bilinçlenen kamu oyunun gözleri önünde onurumuzu yaralatmaktan kurtulmalıyız artık. Türkiye savunması için hiç amma hiç bir devletin himayesini kabul edemez. Anlaşmalar gözden geçirilip düzeltilirken Amerika'nın üstünlükte de kurmak istediği himayeci pozu da bozulmalıdır.

Demirel vaktiyle Boğaz köprüsüne karşı idi

Köprü daha yapılmadan üstünden kimler geçiyor: köprü ve Morrison firması, para meselesi ve geçmişte kalan günler

Morrison Firmasının uzun yıllar mühendisliğini yapan mühendis Reştan Aras, geçenlerde «Boğaz Köprüsü»nün yapım kontrol amirliğine getirilmiş ve Kara Yolları Genel Müdürlüğü ile anlaşmasını imzalamıştır. Aras, uzun yıllar, Amerika'da Morrison'un projelerini yapan Steinman firmasında çalışmıştı. Kara Yolları'nın kontrol firması İngiliz Freeman Fox iken, Morrison'un yakından tanıdığı birinin köprünün başına getirilmesi ilgi çekicidir.

Buna karşılık, Kara Yolları Genel Müdürlüğü içinde tam anlamıyla bir «kıyım» hüküm sürdü ve siyasi baskılara boyun eğmeyen pek çok yüksek mühendis, görevlerinden istifa ettiler. İstifa edenler arasında şu elemanlar bulunmaktadır:

Plân, Proje Dairesi Başkanı iken Boğaz Köprüsüne karşı çıktığı iddiasıyla görevinden alınan İbrahim Bulutoğlu, Kara Yolları Yapım Dairesi Başkanı Yüksek Mühendis Bahattin Ecevit, Yapım Dairesi Başkan Yardımcısı Yüksek Mühendis Erdoğan Yaramanoğlu, Makine İkmal Dairesi Başkanı Sait Tellioğlu.

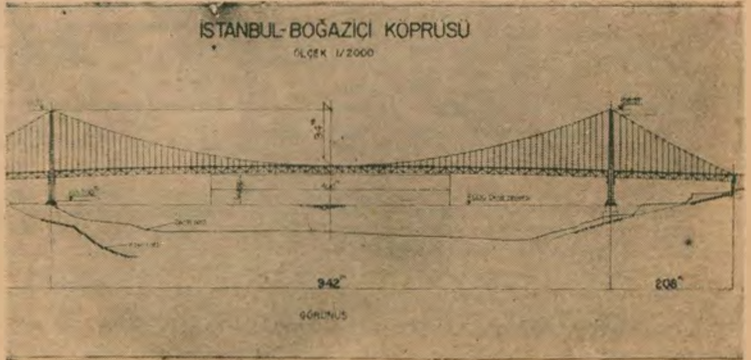
İstifa edenler bu kadarla kalmamaktaydı. Boğaz köprüsüne karşı bir rapor hazırladıkları için çeşitli yerlere nakledilenlerden Karayolları Planlama Fen Heyeti Müdürü Bülent Gözen, önce bir köşede danışmanlığa nakledilmiş, sonra da Sivas'ta bir mühendisliğe atanmıştı. Gözen, geçen hafta içinde istifasını verdi. Yine aynı raporda imzası bulunanlardan Celi İpekci, bir süre önce Sivas'a nakledilmiş, ancak İpekci, Danıştay'a baş vurarak, Bakanlığın kararını iptal ettirmiştir. Aynı zamanda Kastamonu'ya atanan Y. Mühendis Mehmet Erbil de kararın iptali için Danıştay'a baş vurmuş bulunmaktadır. Morrison'un vaktiyle hizmetinde çalışmış olanlar, Boğaz köprüsünde cirit atarlarken, yıllardır Karayollarında emek vermiş, alınları terlemiş, değerli elemanların apar topar görevlerinden uzaklaştırılmaları, istifa zorunda bırakılmaları, ya da bir köşede «pasifikasyona» tutulmaları «kıyım»ın ve baskıların niteliği hakkında yeterli bilgi vermektedir.

Kara Yollarında, gerek boğaz köprüsü, gerek siyasi düşünce nedenleriyle yapılan baskılar o kerteye varmıştır ki, artık Kara Yollarından randımanlı çalışma beklemek olanağı da kalmamış gibidir.

PARA YOK...

Boğaz Köprüsünü bir seçim aracı sayanlar bulunduğu gibi, geçim aracı sayanlar da vardır. İktidar, hazırlanan bütün raporlara ve karşı çıkmalara ağmen, ne yapıp, edip, fırsat bulabilirse, «Boğaz Köprüsü» kralları yaratmak niyetindedir. Böylece, «**Barajlar Kralı**» deyimine bir de bu eklenecektir.

Ne var ki, 1969 için elde ayrılacak para yoktur. 1969 programına para konmakla birlikte, ilgilileri, köprü için gerekli dış finansmanın nasıl karşılanacağı hususu düşündürmeye başlamıştır. AID nedeni bilinmemekle birlikte köprü için para veremiyeceğini açıkca bildirmiş, köprü yapımına katılacağı umulan kredi kurumları ile bir konsorsyum bugüne kadar kurulamamıştır. Kredi kurumları, yapılacak köprünün «rantabl olmayacağını» söylemişlerdir.



Boğaz köprüsünün krokisi

Bunun üzerine, Bayındırlık Bakanlığı Müsteşarı Orhan Göncüoğlu'nun borç bulmak üzere bu hafta içinde Belçika'ya kadar uzanması kararlaştırılmıştır. Bundan iki ay kadar önce, Amerika'ya bir gezi yapan Planlama Müsteşarı Turgut Özal, verdiği bir demeçte Amerika'da üzerinde duracağı altı projeden söz etmiş, bunların üzerinde duracağını bildirerek altı projeden beşinin adlarını saymış, birini es geçmişti. Yani nedense birini saymamıştı. Bu söylemediği projenin boğaz köprüsü projesi olması akla yakın gelmektedir. Konuyu yakından izleyenler, boğaz köprüsünün eninde sonunda Morrison'da kalacağını öne sürmektedirler.

Kısa bir süre önce, Planlamada Yüksek Planlama Kurulu toplantısında boğaz köprüsüne 1969 için ayrılacak para konusu tartışılırken, Bayındırlık Bakanlığı konan parayı az bulmuş, bunun üzerine plancılardan biri «Siz de planlı çalışmayı öğrenin» karşılığını vermiştir. Araya Bahri Dağdaş girmiş ancak o da plancıların tarafını tutmuştur. Sonunda, birkaç milyon eksiğiyle köprü projesi programa konmuştur.

DEMİREL DE

1960 öncesinde, ünlü «Su İşleri Genel Müdürü» olduğu sıralarda, Demirel'in de Boğaz Köprüsü yapımına karşı olduğu, o zamanları bilenlerce ifade edilmektedir. O sıralarda da Morrison firması, Boğaz Köprüsü için DP iktidarına proje hazırlıyor, Demirel ise, köprülerle değil sularla hazır neşir oluyordu. Barajlar gitti, köprü kaldı yadigâr

---

Özel Yüksek Okullar bir açık oturumda yargılandı

"Özel Okullar hemen devletleştirilmemelidir!,,

Ankara Hukuk Fakültesinde düzenlenen açık oturumda konu enine boyuna görüşüldü

Özel Yüksek Okulların devletleştirilmesi gerektiğini öne sürerek, İstanbul'dan Ankara'ya yürüyen üniversitelilerin bu çıkışları üzerinden bir yıl geçti. Saçları, sakalları karışmış, başlarında liderleri, bir davanın adamı niteliği üzerlerinde, yürüyen bu gençlerin uyandırdıkları tepki, ne yalan söylemeli gerektiği kadar olmamıştı. Her ne kadar, konu Meclis yansımış bir komisyon kurularak raporunu hazırlayıp, Senatoya vermişse de, uyanan yankıların hiç biri, İstanbul'dan Ankara'ya yürümekten sızlayan, kabaran tabanların sızısını unutturamazdı.

Olay neredeyse, küllenmek ve unutturulmak üzereydi ki, İstanbul'da parasına güvenen bir vatandaşın Özel Hukuk Yüksek Okulu açmak için baş vurması ve hazırlıklarını tamamlamaya yönelmesi ortalığa salınır salınmaz, hukukcularında becerikliliğinden olacak, konu kısa bir sürede kamu oyunun malı oldu. İstanbul, Ankara Hukuk Fakülteleri, üniversiteler konuya yeni baştan eğilmek zorunluğunu duydular. Protesto yürüyüşleri yapıldı. Ankara Hukuk Fakültesinde açık oturum düzenlendi.

Ankara Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Uğur Alacakaptan, özel yüksek okullar ve bu arada özel yüksek hukuk okulu'nun kuruluşunun Anayasaya aykırı olduğunu, geniş bir gerekçe ile belirtip Danıştay'a başvurdu.

Bir yandan Danıştay'a baş vurulurken, Üniversiteler içinde protestolar giderken, Türk Hukuk kurumunda konuyu bilim adamları arasında tartışma konusu yaptı ve geçtiğimiz Perşembe günü bir açık oturum düzenlendi.

AÇIK OTURUM

Toplantıyı yöneten Münci Kapani'nin açış konuşmasından sonra, açık oturuma katılanlar önce onar, sonra da beşer dakika konuştular. Konuşmacılar içinde özel yüksek okulların anayasaya aykırı olamayacağını savunan Yaşar Karayalçın, «**Özel Yüksek Okulların Anayasaya aykırılığı yolunda şimdiye kadar herhangi bir iptal davası açılmamıştır. Demek ki bir aykırılık yoktur» ve «Özel Yüksek Okullarda çok paralı kimselerin çocukları okuyacağından parasız olanların çocukları, devlet okullarında okuyabilecekler, böylece fırsat eşitliği sağlanmış olacaktır»** gibi ilgi çekici sözler söyledi.

Karayalçın dışında konuşmacılar, h e m e n h e m e n hepsi, Özel Yüksek Okulları Anayasa ve sosyolojik açıdan inceleyip Anayasaya aykırı olduğunu söylediler. Bu konuşmacıların dedikleri de şöyle özetlenebilir:

BAŞBAKAN VE KARDEŞİ

Mümtaz Soysal — Bizim Anayasamız, devleti her alanda bir şeyler yapmaya zorlayan bir anayasadır. Eğitimi kâr konusu yapmak, hangi düzeyde olursa olsun, devletin klâsik ödevlerini de kâr gayesi güden görevler durumuna getirmektir. Özel Okul açanların birçoğu, amme menfaatine, hatta Kızılay'a çalıştıklarını söylüyorlar..

Devlet eliyle kişiyi zengin etme mekanizması, bugün eğitim alanına da girmiştir. Eğitimin piyasa tarafından karşılanması halinde, piyasa devletin yetiştirdiklerinden yararlanacak, tıpkı sanayide olan olay, burada da görülecektir. Devletin kurumları, elemanları elden gideceği için zayıflayacak, bir Millî Eğitim Bakanı «**Biz bu kadarını yapabiliyoruz**» diyebilecek, bir Başbakan «**Ben bu kadarını yapıyorum, gerisini de kardeşim karşılayacaktır**» diyebilecektir...

Devletleştirme nasıl olacak?

Özel Yüksek Okullar sorununun önümüzdeki haftalar içinde de aktüalitesini koruyacağı, ilgililerin tedbirler bulmak için çaba harcayacakları sanılmaktadır. Sorun, özel yüksek okulların devletleştirilmeleri veya vakıf haline getirilip, denetlenmesi şeklinde teklifler de getirmektedir. Mümtaz Soysal, açık oturumda bu konuya da değinmiş, «**Bunların hemen devletleştirilmeleri doğru değildir. Eğitim vurgunculuğu ile para kazananlara, bir de devlet kasasından para verilmemelidir.**» demiştir. Ancak, bunlar devletleştirilecekmiş gibi, kıymet takdirlerinin de yapılması gerekidir.

Amerika'nın Yeni Büyük Elçisi

Robert W. Komer geldi

Johnson'un, Ankara Büyükelçiliğine atamayı uygun gördüğü Büyükelçi Robert W. Komer, geçen hafta içinde Cumhurbaşkanı Sunay'a «güven mektubu» nu verdikten sonra, resmen görevine başlamıştır. Büyükelçi Komer, karşılanışında beklenen bazı olayları öğrendikten sonra, hiç birşey olmamış gibi, randevularını vermiş, kendisiyle görüşmek isteyen gazetecilere şimdiye kadar «hayır» dememiştir. Tilkinin de, kendilerini tilkinin kuyruğu görenlerin de neler yapacakları önümüzdeki aylarda belli olacaktır!

Robert Komer'in Amerikan çevrelerince verilen kısa hayat hikâyesi fazla ilginç değildir. Komer, 1922 yılında doğmuştur. Halen evlidir, iki oğlu bir kızı vardır. Kennedy'nin de okuduğu Harvard Üniversitesinden üstün derece ile mezun olmuştur. Okulu bitirdikten sonra, İkinci Dünya Savaşı yıllarında askere alınmış, orada herkese verilen bronz madalyalardan almıştır. Komer, askerliği bitirdikten sonra, CİA'da çalışmayı uygun görmüş ve doğru bir deyişle gözlerini CİA'da açmıştır. CİA, 1948 yılında kurulmuş ve dünyayı dehşete veren örgütünü o zaman kurmaya başlamıştı.

Komer'in CİA'da görevi Orta - Doğu ile ilgili tahminler (national estimate) üzerineydi. Orta - Doğu'da neler oluyorsa, ajanslar, haber bültenleri, Amerikan Haber Merkezlerinin yolladığı bültenler, Komer ve arkadaşlarının önüne gelmekte burada değerlendirmeye tutularak, tahminlerde bulunulmaktaydı. Bir CİA adamının, en ufak haber ve söylenti üzerinde dahi şektirmemesi gereklidir. Orta Doğu'da neler oluyor, ne olabilir? 1948 yılından 1961 yılına kadar bu konuda tahminler için tahmincilerin ağızlarına bakılmıştır.

Orta - Doğu sorunları üzerinde uzman olan Komer, 1961 yılında Kennedy'nin dikkatini çekmiş ve Kennedy tarafından Beyaz Saray'a alınmıştır. Beyaz Saray'da 5 - 6 kişi —Komer dahil— başkanın asistanlığı ve danışmanlığı görevlerine bakmaktaydılar.

Kennedy bir ara yardımcısı Johnson'u, içinde Komer'in de bulunduğu bir heyetle birlikte Orta - Doğu'ya göndermiş ve Kuba ablukası konusunda Orta-Doğu memleketlerini de yanına almak istemiştir. Bu, bir dönüm noktasıdır ve 1962 yıllarına rastlamaktadır.

Bu noktada Komer'in göstereceği gayretler önemlidir.

Johnson, 1962'de Türkiye'ye Kennedy'nin Başkan Yardımcısı olarak geldiği sırada, Johnson'un hava alanından, Çankaya'ya kadar, Türk halkına gösterdiği yakın ilgi dikkat çekici olmuştur. Yıldırım Beyazıt alanından başlayarak, bindiği açık arabadan yer yer inen Johnson, yollarda birikenlerin ellerini sıkmış, Altındağlı bir ihtiyarı öpmüş, yüzünün umulmayan ebesuşe haliyle, herkese gülücükler bile göndermesini başarmıştır. Johnson bu gelişinde hayli yorulmuştur. Protokol gereği Anıtkabir'e gitmiş, akşamları kabullerde gülmeye devam etmiştir.

Johnson'un böyle karşılanırken, davranışlarını yakından izleyen devrin başbakanı İnönü, Johnson'un bu biçim davranışlarından ve yakınlık gösterişinden işkillenmiş, beklemekten de sabrı taşmaya başlamıştır. İnönü, bir gizli toplantıda Johnson'un gelişi ile başlayan olayları özetle şöyle anlatmıştır:

«Johnson'un bu hareketlerinden huylanmıştım. Mutlaka bunun altında birşey var, çıkacak diyordum. O, hiç oralı değilmiş gibi, neşeli, halkla selâmlaşıyor, gülüyor, sempati toplamaya çalışıyordu. Bir akşam, kabullerden birinde sordum:

«— Bu ziyaretinde birşey var, fakat anlaşılmıyor. Bunu söyle...»

Jhonson, İnönü'nün bu sorusu üzerine, baklayı ağzından çıkarmış ve Amerika'nın Kuba kuşatmasına hazırlandığını, bunu desteklemeleri için, Orta - Doğu ülkelerini, bu arada Türkiye'yi dolaştığını söylemiştir. İnönü, bunları anlattıktan sonra toplantıda bulunanlara :

«Tahmin ediyordum, birşey olduğunu» demiş ve olayı nakletmiştir.

İşte Komer'in Türkiye'ye gelişi ilk böyledir. Kuba olayı nedeniyledir.

Türkiye'ye, Johnson tarafından Büyükelçi olarak atanan Komer, çok muhtemeldir ki, Türk yetkililerle karşılaşınca, ilk gelişini hatırlıyacaktır.

Kennedy öldürülünce, yerine geçen Johnson, Kennedy'nin vaktiyle atadığı uzman ve danışmanları birer ikişer uzaklaştırmış, ancak bunlarında içinde yalnız Komer'i alıkoyarak, kendisine «özel danışman» seçmiştir. Komer'in Johnson'un yanında, «özel danışman» olarak kalması 1967 yılına kadar sürer. Bu süre içinde Komer, yine Orta - Doğu konusunda tahminlerini ve desterilerini sunan Komer, 1967'de «Büyükelçi» ünvanıyle, Vietnam'a gönderilmiş ve orada —o zamana kadarki uygulamasıyla— olumsuz sonuçlanan pasifikasyon (uslandırma) programını uygulamaya girişmiştir. 1967 yılında başlayan Vietnam'da uğraşma 1968'in Eki mayına kadar sürecektir.

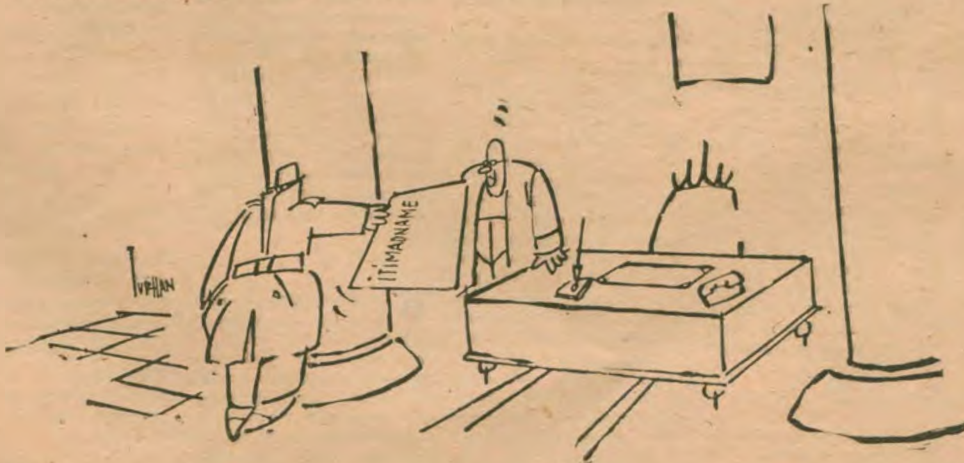
Bir CİA Ajanının dış görevlerde çalıştırılması ve bunların casus olduklarının bilinmesi bile olağan bulunabilir. Her elçilik mensubu bir yerde kendi memleketi için ajanlık casusluk yapmakla görevlidir sanılabilir. Ancak, yıllar yılı böyle görevlerde çalışmış olanlar bile, insanların başlarına gelenleri farkettikleri zaman, içlerinde bir pişmanlığın ve sorumluluğun ezikliğini duymuşlardır. Öyleleri vardır ki bir ü l k e d e bir ajan gibi çalıştırılmak istenmişler, fakat bu insanlar «ajanlığa evet «ajanlığa» reddetmişlerdir. CİA'da ajan olarak çalışanlar, hiç bir kademe, rütbe, birşey düşünmeden duygusal, kişisel çabaların dışına çıkamamışlardır. İnsanın ağzına bakıp «Acaba ne koparacağım» diyen bir eda ile çırpınanların halini gözlerinizin önüne getirin. Türkiye'de seçimler mi var? Bir CİA Ajanı tahminlere yarıyacak ne koparırsa ona bakacaktır. Washington'da «tahmin» işini yapacak ve değer

(Devamı sayfa 15'de)



Yeni Amerikan Büyükelçisi Robert W. Komer güven mektubunu Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a sunduktan sonra

12 Yıl «CİA» da çalışan Komer, Türkiye'ye Amerikan Büyükelçisi olarak gönderildi. (Basından)



«Milliyet'ten»

Sosyalist Hareketin Sorunları

(T. İ. P. ' nin durumu)

Behice Boran



Her zaman önemle belirttiğimiz gibi TİP. Türkiye'de ilk defa sosyal piramidin alt tabakalarından kurulmuş ve kısa zamanda emekçi kitleler arasında tutulmuş ve memleket yüzeyine yayılmışs osyalist bir partidir.

Türk sosyalist hareketi politik yönüyle ifadesini Türkiye İşçi Partisinde bulmuştur. Bu partinin bugün içinde bulunduğu kritik durum ve karşılaştığı sorunlar aynı zamanda Türk sosyalist hareketinin sorunlarıdır. Ben bu yazımda bugünkü durumun nedenlerini incelemeye çalışacağım. Hemen belirteyim ki, burada, olaylar nasıl başladı ve gelişti, kim ne dedi ve ne yaptı, onları anlatacak değilim. Partinin en yüksek organında yapılan bir eleştirinin, ne kadar sert yapılmış olsa da, normal olarak böyle birden bir bölünmeye, uzlaşmaz kanatların meydana gelmesine yol açmaması gerekirdi. Açmışsa, bunun mutlaka kişilerin görüşleri ve tutumları ötesinde daha temel nedenleri olmak gerekir.

Temelde Türkiye'nin sınıfsal yapısı ve bu yapının parti içinde yansıması vardır. Türkiyede sosyalist hareketin sınıfsal niteliği, çeşitli konuşma ve yazılarımda belirttiğim gibi, emekçi olan ile olmıyan ayırımı üzerinden ve emekçi kitlelerin sınıf bilinci de bu kalın ve kaba ayırım çizgisi üzerinden oluşmaktadır. Bunun için de TİP işçi sınıfıyla köylü ve kentli diğer emekçi sınıf ve tabakaların birleşik hareketi olarak yürümektedir. Ayrıca, TİP. nin programına aldığı ekonomik — sosyal dönüşümlerin işçi sınıfı dışındaki emekçi kitlelerin çıkar ve ihtiyaçlarına cevap vermesi, özellikle gerçek bir toprak reformunun geniş köylü kitlelerini çok yakından ilgilendirmesi de bu politik hareketin bütün emekçi kitlelerin birleşik hareketi olması niteliğini kuvvetlendirmektedir. TİP. nin bu sınıfsal niteliği bir yanıyla Türk sosyalist hareketinin gücünü ifade etmekte, sınıf tabanını genişletmektedir; ama öbür yanıyla da, hareketin sosyalist niteliğini sürdürebilmesi bakımından, bir zaafını teşkil etmektedir. İşçi sınıfı tüm emekçi kitle içinde azınlıktadır ve yine Türkiye'deki şartlar sonucu, var olan işçi sınıfı da TİP. ne sahip çıkarak parti saflarını doldurmuş değildir. Bu durumda, işçi sınıfından ziyade, esas itibariyle burjuva ideolojisine dönük diğer emekçi kitleler partide ağırlığını ve etkisini duyurmaktadır. TİP. nin bugünkü sınıf dayandığının bu niteliği hareketin sosyalist çizgiden kaymasını kolaylaştırabilen bir faktördür; çünkü sosyalizm, asıl işçi sınıfının ekonomik ve politik ideolojisidir.

*

Bu sınıfsal etkenlere bir de seçimleri kazanma, oy toplama kaygusu eklenince sosyalist çizgiyi muhafaz edebilmek daha da zorlaşmaktadır. TİP., hep bilindiği gibi, Anayasa çerçevesi içinde seçimlerle iktidara gelmeyi öngören bir partidir. Ama «oy avcılığı» ile değil, işçi — emekçi kitleleri eğitip, örgütleyip onların bilinçli oylarıyla iktidara gelmeyi öngörür. Nedir bilinçli oy? Kendilerinin işçi — emekçi sınıflardan olduklarının, düzenin sosyalizm doğrultusunda değişmesi gereğinin ve bu değişikliğin ancak işçi — emekçi sınıfların iktidarı almalarıyla gerçekleşebileceğinin bilincine varmış, bu amaçla da büyük çapta örgütlenmiş, hak ve hürriyetlerine sahip çıkarak mücadele veren kitlelerin oyları demektir. Bunun için TİP. nin baş ödevi kitleleri eğitmek, örgütlemek, bilinçlendirmektir. Ancak bunun sonucu gelecek oylar TİP'ni iktidara getirirse, TİP programında öngördüğü köklü dönüşümleri yapabilir. Her zaman tekrarladığımız gibi, demokrası sadece halkın belli sürelerde sandık başlarına gidip oy atması değildir. İki seçim dönemi arasında da demokratik hak ve hürriyetlerini kullanarak sesini duyurması, iktidarı etkilemesidir. TİP nin programında ise demokrasi, bütün bir konmuş, halkın toplum hayatının her kesim ve kademesinde etkin rol oynaması, söz ve karar sahibi olabilmesi öngörülmüştür.

Emekçi kitleleri eğitmek, örgütlemek ve bilinçlendirmek, uzun vadeli, sistemli bir parti çalışması gerektirir. Emekçi kitleler içinde böyle bir çalışma yapabilmek ise sağlam, bilgili, atılgan ve cesur teşkilât kadroları meydana getirmekle mümkündür.

Oysa dört yılda bir genel seçimler, iki yılda bir senato kısmi seçimleri ve mahalli seçimler, diğer partiler gibi TİP. ni de sık sık seçim kampanyası dönemlerine sokmakta ve böylece oy toplama, oyları artırma kaygusu parti çalışmaları üzerinde devamlı baskı yapmaktadır. Ayrıca bu durum, belediye ve il meclislerine veya Büyük Millet Meclisine girmeğe hevesli, ama sosyalizmden ve sosyalist çalışma gereklerinden az çok habersiz kişilerin partiye girmesine ve aday listelerindeki üst yerler için parti içi çekişmelere yol açmaktadır. Kısacası, seçimlere girme ve oy toplama kaygusu, bir yandan parti çalışmalarını uzun vadeli ve sistemli örgütlendirme ve bilinçlendirme çabasından kısa vadeli oy toplama çabalarına kaydırmakta, öbür yandan parti içinde «seçilme» heves ve hırsını körüklemektedir.

*

Bundan başka, partinin kuruluş ve örgütlenmesindeki bir zaaf da — ki bu da büyük ölçüde seçimler sorunuyla ilişkindir — yukarıdan beri anlattığımız yönde bir etki yapmaktadır. Her zaman önemle belirttiğimiz gibi TİP Trkiye'de ilk defa sosyal piramidin alt katlarından kurulmuş ve kısa zamanda emekçi kitleler arasında tutunmuş ve memleket yüzeyinde yayılmış sosyalist bir partidir. Ama TİP. nin sosyalist bir parti niteliği kazanması bir anlamda «tepeden» olmuştur; yani, sosyalist kişilerin, çoğunlukla aydınların, üst yönetim kadrolarından aşağıya doğru parti kademelerinde yer alması ve partiye Türkiye'nin tarihsel ve sosyal şartlarına özgü bir kalkınma yöntemini çizen bir tüzük (Partinin amacını belirten 3. madde) ve program kazandırmalarıyla olmuştur. Normal olarak bir sosyalist parti, özellikle ilk safhalarda, yavaş örgütlenir. İşçi — emekçi kitlelerle bilinçli sosyalist kadrolar arasında yer alan karşılıklı bir etkileşme, eylem-karşılıklı bir etkileşme, eylemde beraber yuğrulma süreci içinde sosyalist hareket oluşur, etlenip kemiklenir. Oysa genel seçimlere girebilmek için 15 ilde bütün ilçeleriyle örgütlenmiş olmak şartı TİP'ni acele ve pek de titiz davranmadan, bulabildiği kadar elemanla örgütlenmeye iteledi. Şüphesiz, TİP'nin örgütün kurulacağı il ve ilçelere merkezden gönderecek yeteri kadar elemanı ve örgütlenmenin masraflarını karşılayacak parası olmaması da bu çeşit örgütlenmeyi ilk safhada zorunlu kılıyordu. Diğer taraftan, büyük merkezler dışındaki yerlerde o kadar güçlü bir baskı vardı ki, TİP'in mahalli bir örgütünü kurmıya kalkışmak, örgütü kurup ayakta tutabilmek büyük cesaret ve fedakârlık istiyen bir işti ve böyle insanlar çok sayıda ve kolay bulunmuyordu. Aynı imkânsızlıklar merkezle iller, illerle ilçeler arasında sıkı bağların kurulmasını, mahalli örgütlerin merkezden desteklenmesini de güçleştiriyordu. Bu durum sonucu TİP. tüzüğü, programı, yurt ve dünya meselelerinde yaptığı yorumlar ve savunduğu politik çizgi itibariyle sosyalist doğrultuda bir parti, ama çalışmalarının ve örgütlenmenin niteliği bakımından sosyalist bilinç ve disiplin seviyesine gerektiği kadar ulaşamıyan bir parti haline geliyordu.

*

Bütün bu nedenler ve etkenlerle, seçimlere girmek ve seçimleri kazanmak, oyları en kısa zamanda en büyük hızla artırmak, bu işin başarılmasında bir sosyalist parti için vazgeçilmez olan şartlar bir kenara itilerek ön plâna alındı mı, işte o zaman sosyalist rotadan kaymalar, sapmalar başlar. Örgütü ve örgütlü çalışmaları güçlendirmek yerine, oy toplıyacak sihirli sloganlar bulunması peşine düşülür. Parti çalışmalarının ve propagandasının ağırlık merkezi temel sosyal yapı, sömürü düzeni ve sınıf ilişkileri meseleleri yerine üstyapı meselelerine kaydırılır; seçmenlerin duygusal tutkuları, şartlanmış diğer yargıları işlenerek oy toplama yoluna sapılır. Sosyalizmin bilimselliği şüphe ve tartışma konusu haline gelir ve sosyalizm, bilimsel gerçeklerden çok genel bir insan sevgisine, soyut (yani sınıf ilişkilerinden ve sınıf açısından ele alınmaktan uzaklaşmış) bir hürriyet anlayışına dayandırılmaya başlar. Bilime dayandığı için bir toplum düzeni tipi olarak evrensel ve tek olan, bütün toplumlar için ergeç gerçekleşmesi tarihsel bir zorunluk olarak görülen sosyalizm anlayışı gitgide arka plâna düşer; sosyalizmin, sosyalizme giden yöntemlerde, uygulamada ve biçimde kendini gösteren çeşitliliği üzerine gittikçe daha ağır basılarak nihayet «çeşitli sosyalizmler vardır» sonucuna kadar gidilir.

*

Yanlış anlaşılmamak için hemen belirteyim ki, bütün bu söylediklerimle seçimlere girmeyi ve oyları arttırmayı küçümsüyor değilim. İktidara gelmek için TİP nin seçimlere girmesi ve oylarını arttırması gerekli olduğu gibi, ayrıca, seçimlere girmek partiye sesini daha yüksek ve daha yaygın bir şekilde duyurmak imkânını veriyor. Ve bir partinin halk oyunda önemi de seçimlerdeki başarısıyla Büyük Millet Meclisine girip girmemesi ve girdikten sonra da gösterdiği parlâmento faaliyetleriyle ölçülüyor. Ben burada sadece, işçi - emekçi kitleleri eğitip örgütliyerek onların bilinçli oylarını almak ve bunun başarılabilmesi için de ne nitelikte bir parti örgütlenmesi ve çalışması yapmak gereğine parmak basıyorum.

Görülüyor ki, son zamanlarda TİP nin üst kademe yöneticileri arasında beliren görüş ayrılıkları sağcı basının ve çevrelerin iddia ettikleri ve halk oyuna inandırmak istedikleri gibi alsa demokratik sosyalizm ile ihtilâlci sosyalizm taraftarları arasında bir ayrılık ve çatışma değil. sözcülerinin meseleyi böyle koyup, böyle göstermeye çalışması anlaşılır bir şeydir. Ama esef edilecek husus, genel başkan Aybar'ın da kendisine karşı çıkan en yakın çalışma arkadaşlarını kötülemek ve giderek tasfiye edebilmek için aynı mesnedsiz, delilsiz, haksız ve kendisinin de doğru olmadığını bildiği aynı çeşitten suçlamalara başvurmuş olmasıdır. Oysa itiraz eden sesleri bu yoldan susturmaya, bu ses sahiplerini bu yoldan tasfiyeye çalışmak tepeden inmeci, ceberrut, despot yönetimin ta kendisidir.

Durumu ve sorunları incelemeye gelecek yazımızda devam edeceğiz.



T.İ.P.deki ihtilaf

Sadun Aren

I.

Son sıralarda Türkiye İşçi Partisinde yapılmakta olan sosyalizm tartışmaları meseleyi yakından ve ilk elden izleyebilmiş olanlar dışındaki partilere, hele kamu oyuna doğru bir şekilde yansımamıştır. Özellikle gerici ve tutucu basın, tartışmanın sağlıklı kanadını halkımızın gözünden düşürmek için kasıtlı olarak yanlış yansıtmış, bu yönde büyük gayret göstermiştir.

TİP Türkiye'deki sosyalist hareketin tek siyasi örgütüdür. Diğer taraftan, Türk halkının dış ve iç sömürücülerin pençesinden kurtulması ve tam bağımsızlığı, sosyalist hareketin başarısına bağlıdır. Bundan ötürü, TİP. te olup bitenler ve onun sosyalist rotadan ayrılıp ayrılmaması Türk kamu oyunu da yakından ilgilendirir.

Gerçi toplumsal gelişmenin önümüzdeki zorunlu aşaması olan sosyalizmi ilânihaye geciktirmek ve halkı sosyalizm hakkında ilânihaye yanıltmak mümkün değilse de, bunun için daima bilinçli bir mücadele yapmak zorunludur.

İşte bütün bu nedenlerle, TİP teki sosyalizm tartışmasını ana çizgileriyle bir kere daha açıklamayı faydalı ve zorunlu görüyoruz.

II.

Şöyle bir bilmece vardır. «Karadenize düşen siyah bir taş ne olur?» bunun cevabı «ıslanır ve batar.» dır. Fakat insanlar çoğu kere bir bilmecenin bu kadar basit ve apaçık bir cevabı olamayacağı, olmaması lâzım geldiği kanaatinden hareket ederek, şaşırırlar, başka cevaplar düşünürler ve bu yüzden de doğru cevabı bulamazlar. İşte tıpkı bunun gibi TİP. teki son tartışmaların konusu son derece basittir. Bu yüzden de pek çok kimseler için şaşırtıcı ve inanılmaz olmuştur. Tartışma ve ihtilâf sosyalizmin ne olduğu hakkındadır. Sosyalist bir partide sosyalizmin ne olduğu hakkında, yani partinin temel niteliği hakkında tartışma yapılması, gerçekten, inanılmayacak kadar şaşırtıcı bir olaydır. Fakat ne yapalım ki bu böyledir.

Şimdi meselenin özüne gelelim: Bilindiği gibi sosyalizm — ekonomik yanı itibariyle — üretim araçlarının özel değil, kamusal mülkiyette olması demektir. Çünkü ancak bu takdirde, bazı insanların diğer bazı insanları kendi işlerinde ücretle çalıştırarak onları sömürmeleri imkânları objektif ve kesin olarak ortadan kalkmış olur. Gene bilinmektedir ki, sosyalizm ancak kalkınmış ve sanayileşmiş toplumlarda tam olarak gerçekleşebilir. Çünkü, üretimin küçük işletme birimlerinde yapıldığı gelişmemiş ve sanayileşmemiş toplumlarda, üretim araçlarının kamusal mülkiyeti ne mümkün olur, ne de bunda bir yarar vardır. Demek oluyor ki, diğer bazı nedenlerin yanı sıra, bir de bu nedenden ötürü, sosyalizm emekçi halkın sosyalist partisi iktidara geçince hemen gerçekleşmeyecek, bu iktidar altında fakat bir süreç içinde tedricen gerçekleşecektir. Böyle olunca, ortada bir hedef olarak varılacak sosyalizm vardır, bir de buna varmak için izlenecek yol vardır. Bu ayırımı açıklık ve kesinlikle yapmamız ve birbirine karıştırmamamız lâzımdır.

Sosyalizme varmak için izlenecek yolun her memleketin milli özelliklerine ve şartlarına göre başka başka olacağı tabiidir. Bu konuda bir ihtilâf yoktur. İhtilâf bizzat sosyalizmin de her memlekete göre başka başka olup olamayacağı konusundadır.

Bilindiği gibi toplumsal yapıyı belirleyen en [illegible] tek [illegible] bü[illegible] memleketler için aynıdır. Şüp[illegible] önemli unsur olan üretim biçimi bakımından sos[illegible] hesiz bu tek oluş, üretim biçimi ile belirlenmeyen ya da yalnız üretim biçimi ile belirlenmeyen dil, din, sanat, kültür, etnik yapı ve böyle konularda milli ve mahalli özelliklerin de ortadan kalkacakları ve sosyalist toplumların her yönden tıpatıp birbirinin aynı olacakları anlamına gelmez. Bu husus kapitalizm için de böyledir. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Almanya gibi ileri kapitalist memleketler üretim biçimleri ve buna bağlı kurumları itibariyle birbirlerinin aynı oldukları halde, yukarda değindiğimiz konular bakımından birbirlerinden farklıdırlar. Diğer bir deyimle, üretim biçimleri itibariyle birbirlerinin aynı olan memleketlerin, yukarda değindiğimiz tali unsurlar bakımından birbirlerinden farklı olacakları, bizim tercihlerimize bağlı olmayan, tabii yani bilimsel bir zorunluktur.

Bunlar tekrarlanması bile gerekmeyen açık gerçeklerdir. Oysa, sayın Aybar bu gerçekleri reddetmekte ve «Türkiye'ye özgü sosyalizm» deyimiyle, bambaşka, kimsenin ne biçim bir şey olduğunu bilmediği bir sosyalizmden bahsetmektedir. Sayın Aybar bu deyimle, Türkiye'de gerçekleşecek sosyalizmin sadece yukarda değindiğimiz konular bakımından başka memleketlerdekilerden farklı olacağı gerçeğini belirtmek amacını gütmemektedir. Çünkü bu, yukarda da belirttiğimiz gibi, çok açık, çok bilinen bir gerçek olduktan başka, bugünkü eylemimizi etkiliyerek ona yön vermek bakımından da üzerinde fazla ısrar edilmesini gerektirecek bir anlam ve önem de taşımamaktadır.

Kaldı ki Aybar, «Türkiye'ye özgü» deyimiyle öz olarak ta başka bir sosyalizm kastettiğini temel çelişki olan emek — sermaye çelişkisinin Türkiye'de diğer memleketlerden farklı olduğunu, dolayısiyle bu çelişkinin çözümü olan «Türkiye sosyalizminin» de diğer sosyalizmlerden farklı olacağını açıkça ifade etmiştir.

Kısaca tekrar edecek olursak, Aybar «Türkiye'ye özgü sosyalizm» derken, öz bakımından, yani üretim biçimi bakımından farklı bir sosyalizm kastetmektedir. Zaten ancak böyle bir farklılıktan bahsetmenin anlamı vardır.

III.

Aybar'ın böyle yanlış, daha doğrusu ne olduğu anlaşılmayan bir sosyalizm anlayışına saplanmasının nedeni, bilimsel sosyalizmin temel ilkelerinden ayrılmış olmasıdır. Bu ayrılmanın en açık delillerinden biri, bilimsel sosyalizmin doğruluğu hakkında şüphe uyandırmak istemesi ve bu maksatla bilimsel sosyalist teoriye aykırı kitapları partili arkadaşlara tavsiye etmesidir. Oysa, bilindiği gibi, Türkiye İşçi Partililer bilimsel sosyalizmin temel ilkelerinden esinlenerek hazırlanmış olan parti programı etrafında toplanmışlar ve bu programı gerçekleştirmenin mücadelesini yapmaktadırlar. Her partilinin ve özellikle parti genel başkanının en başta gelen görevi bu programın ve onun dayandığı temel teorinin doğruluğuna olan inancı perçinlemek olduğu halde, bunun tam tersinin yapılması sosyalizmden ayrılmanın kesin delilidir.

Bilimsel sosyalizme aykırı kitapların tavsiyesini, partili arkadaşların basit sosyalizm formüllerinden, basma kalıp olmaktan ve gerçekten, büyük bir tehlike olan bağnazlıktan korunmaları için yapıldığı öne sürülemez. Çünkü bu aynı maksat, yanlış teorileri de okutup bilimsel sosyalizme olan inancı sarsmak suretiyle değil, fakat a[illegible] ve ancak, bilimsel sosyalist teorinin daha dikkatle incelenip öğrenilmesini ve böylece bu teorinin özü, yani meseleleri inceleme metodu ile, bazı sosyalist düşünürlerin buna dayanarak bazı konular hakkında yapmış oldukları teşhis veya tavsiyelerini birbirinden ayırabilecek yeteneğe erişmelerini teşvik etmek suretiyle elde edilir.

IV.

Gerçi ihtilâf «hürriyetçi sosyalizm» deyiminin parti tarafından resmen benimsenip benimsenmemesi meselesinden patlak vermişse de, bu, yukarda açıkladığımız asıl meselenin sadece bir parçası olmak itibariyle önemlidir; yoksa başlı başına asıl ihtilâfı teşkil etmemektedir. Gerçekten, önümüzdeki devrede sosyalizmin hürriyetçi yanına propagandada ağırlık vermek istemek bir taktik meselesidir. Ve hiç kimse böyle bir taktikten, yanadır diye başka bir kimseyi sosyalizmden ayrılmış olmakla niteleyemez. Fakat «hürriyetçi sosyalizm» terimi, herkesin bildiğinden başka bir sosyalizm anlayışını ifade etmek için kullanılır ve hele bu münasebetle «insanlık tarihi hürriyet mücadeleleri tarihidir» denilirse, bu, bilimsel sosyalizmin felsefi temelleri itibariyle de reddedilmesi demek olur ki, bu düşüncelerde bir kimseye, elbette, sosyalist demeğe imkân kalmaz.

V.

İhtilâfın bir de, Aybar'ın üst yapı kurumları[illegible]ğımsızlığına kavuşarak hızlı bir kalkınma yoluna girme, halkın somut şikâyet ve meselelerine ağırlık vermek istemesinden çıkmış olduğu intibaı verilmek istenmektedir. Oysa bu meselenin ihtilâfla doğrudan doğruya hiçbir alâkası olmamıştır. Fakat sonradan bahis konusu edildiği ve ihtilâfın başlıca unsurlarından biri imiş gibi gösterilmek istendiği için, kısaca üstünde durmakta yarar vardır.

Emekçi halkımızı sosyalist dâvaya kazanabilmek için onun somut meselelerinden, günlük kavga ve şikâyetlerinden hareket etmek gerektiği bir bedahattir. Aksini yapmak, yani emekçi halkımıza soyut bir şekilde sadece sosyalist teoriyi anlatmak elbette geçerli bir yol değildir. Halkın bütününe sosyalizmi bir teori olarak da benimsetmek, ancak sosyalist bir iktidarda bahis konusu olabilir.

Halkın çeşitli somut şikâyet ve meselelerini, yani üst yapı meselelerini öncelikle ele almakla beraber, birbirinden bağımsız gibi görünen ve ayrı ayrı sınıf veya zümreleri ilgilendiren bu meseleler arasında ilişki bulunduğunu ve bunların hepsinin de alt yapı meseleleri ile bağlantılı olduğunu anlatmak ta lâzımdır. Böyle yapılmazsa, yani üst yapı meseleleri ve bunlardan doğan şikâyetler hem birbirlerine hem de alt yapıya bağlanmazlarsa, sadece bu şikâyetleri ortadan kaldırmaktan bahsetmek kuru vaitçilikten ileri gidemiyecek olur, inandırıcı olmaktan çıkılır. Farzı muhal böyle olmasa ve bu yolla halktan oy alınıp iktidara gelinse bile, sosyalizmin gerektirdiği düzen değişikliğini böyle bilinçsiz bir destekle fiilen gerçekleştirmeğe imkân olmayacağı açıktır.

Bu konu ile ilgili diğer bir mesele de şudur: Bugün memleketimizde halkımızın çeşitli dert ve şikâyetlerinden bir kısmının cevabı sadece sosyalizm değildir. Kapitalizm de bunları çözebilir. Örneğin, ağa zulmü ya da halkın hastane kapılarında, devlet dairelerinde süründürülüp horlanması kapitalist sistem içinde de — ve bu sistem geliştikçe — önlenebilir. Çünkü bilindiği gibi kapitalizm gelişebilmek için bu gibi sorunları çözmek zorundadır. Demek oluyor ki, bugün Türkiye'deki çeşitli şikâyetlerimizden bir kısmı kapitalizmden doğmamış, tersine kapitalizmin gelişmemiş olmasından, yani genel olarak geri kalmışlığımızdan, doğmuştur. Bu gibi mesele ve şikâyetlerin çözümü sosyalizme doğrudan doğruya değil, fakat Türkiye'de kapitalizmin gelişme şansı ve imkânı olmadığı gerçeğinden hareket edilerek bağlanır. Böyle yapılmazsa gene inandırıcı olunamaz ve sosyalist teorinin tutarlılığından ister istemez uzaklaşılır.

VI.

İhtilâfın ana çizgileri bunlardır. Fakat bunlara bakıp, ihtilâfın sadece «Teorik» olduğu ve eylemle ilgisi bulunmadığı sonucu, çıkarılamaz. Çünkü, bilindiği gibi, teori eylemin temelini teşkil eder. Doğru bir teoriye dayanılmadıkça doğru bir eylem yapılamaz. Bundan ötürüdür ki, sosyalist teoriden ayrılmak partinin örgütlenmesi ve partililerin eğitilmesi gibi temel eylem sorunlarının ihmal edilmesi sonucunu verir ve vermektedir. Gerçekten, sosyalizmden ayrılınca, parti teşkilatı sadece seçimlere girmenin hukuki şartı olduğu için ve sadece bu yönden önemli olur. Aynı şekilde, parti içi eğitim de, ortada öğrenilecek bir teori bulunmadığından, sadece baştakilere sadıkane bağlılığı sağlamak ve buna engel teşkil eden sosyalist teorinin gözden düşürülmesi gayretleri şeklini alır.

Oysa, Türkiye İşçi Partisi, kurulduğu günden beri sürdürdüğü ve kendisini sosyalist kimliğiyle kamu oyuna kabul ettirme mücadelesi diyebileceğimiz aşamayı artık geride bırakmış ve tam bir örgütlenme aşamasına gelip dayanmıştır. Partide bir süredir görülen duraklamanın temel nedeni de bu yeni aşamanın gerektirdiği örgütlenme sorununu çözmekteki güçlüklerdir. Demek oluyor ki, ortaya çıkmış olan teorik ihtilâf, sosyalist eylemin temel unsurunu teşkil eden ve parti içi eğitim ve ilişkileri de kapsayan örgütlenme meselesine sıkı sıkıya bağlıdır.

Son olarak, bizzat partinin sosyalist niteliği hakkında çıkmış olan bu ihtilâfın bu kadar büyümesi ve sürüncemede kalması nedeninin, işçi ve emekçi sınıfların henüz partiye büyük ağırlıklarını koymamış olmalarında, yani partinin yapısal kusurlarında aranmak gerektiğine de işaret etmek isteriz. Fakat bu başlı başına ayrı bir konudur.

Öteki Amerika

Amerika'da yoksuzluk ve sefalet neden göze görünmez ?..

Michael Harrington'un «Öteki Amerika» kitabının birinci bölümünden özetlenmiştir. Gelecek sayımızda da devam edecektir.

ABD.'ndeki milyonlarca yoksul, gitgide, gözlerden uzaklaşıyor, farkına varılamaz oluyor. Bu yoksullar yığın yığındır; fakat onları görebilmek için bir istem ve anlayış çabası gerekiyor.

ABD.'ndeki yoksulluk üzerine ilk yazımı henüz yazmıştım, kâğıt üzerinde bütün istatistikleri almıştım. ABD'nde aşağı yukarı 50 milyon yoksul olduğunu saptayabiliyordum. Bir de baktım ki kendi rakamlarıma kendim inanmıyordum. ABD. hükümetinin raporlarında, yüzdeler, sayılar olarak bu yoksullar görünüyordu; ama ben görgülerime, deneylerime dayanan bir bilgiden yoksundum. Bir öteki Amerika olduğunu söyleyebilirdim; ama ne var ki gidip görmemiştim.

Bu öteki Amerikayı görünmez yapan nice nedenler vardır. Çoğu vakit sefalet, gidip gelinen yolların uzağındadır. Bir gezgin Pennsylvanie'nin kayalarındaki kasabalara uğramaz, Apalaşlar'a güzel bir mevsimde gelir; dağları, ırmakları, ağaçları görür de yoksulların farkına varmaz. Yıkık bir dağ evine kendi gözlerile değil, Rousseau'nun gözlerile bakar.

Giyim kuşam biçimi ve ucuzluğu, ABD'ndeki yoksulluğu göze çarptırmaz. Dünya kuruldu kurulalı en iyi giyinen yoksullar ABD'ndeki yoksullardır. ABD'nde üst-baş düzmek, başını sokacak bir çatı bulmaktan, beslenmekten, sağlığını korumaktan daha kolay ve ucuzdur. Detroit'le çalışma yerlerine vestiyerler yapılınca, kimin hangi sosyal sınıf olduğu seçilemiyordu artık! Sokaklarda mavi iş-tulumlu kimseler görünmüyordu; her işçi, beyaz gömleğini, takım elbisesini giyip çalışma yerine gidiyor, orada üstünü değiştiriyordu. Büyük kentlerde on binlerce Amerikalı yaşar ki, iki dirhem bir çekirdek giyinir de karnını doyuramaz aç gezer.

Sonra, yoksulların, düşkünlerin yaş durumu da onların göze batmasını engelliyor: 8 milyonu aşkın fukara, 65 yaşının üstündedir, 10 milyona yakını da, 18 yaşın altındadır. «Öteki Amerika» nın yaşlılarının çoğu hastadırlar ve sokağa çıkamazlar; onlar unutulmuş, bir köşeye itilmiş, yapayalnızdırlar. (65 yaşını geçmiş kimselerin hastahanelerde parasız bakılmasını öngören bir tasarıyı savunduğu için Johnson'a «iğrenç kollektivist», «sürüngen sosyalist» demişlerdir.)

ABD. kentlerinde, burjuva mahalleleri çevrede yayılırken, yoksullar kentlerin merkezlerinde sıkışıp kalmışlar; bütün dünyadan tecrit edilmişlerdir, ne onlar kimseyi görür, ne de kimse onları.

ABD'ndeki yoksullar, politik yönden «namevcut»turlar. Gelişmiş ülkelerde dikili ağacı olmayanların seslerini duyuramaması, toplumsal hayatın acı olaylarından biridir. «Öteki Amerika'nın yurttaşlarının büyük çoğunluğu, ne sendikalara, ne derneklere, ne de siyasi partilere üyedirler; böylece, bir baskı grubu niteliğini hiç mi hiç kazanamazlar.

ABD'ndeki sayısız aykırılıklardan biri de şudur : Sosyal güvenliğe en çok muhtaç olanlar, sosyal güvenlik yasalarından en az yararlananlar. Fakir bir mahalleye okul mu yapıldı; çevre, yaşantı, değer yargıları, o fakirle... o okuldan yararlanmasını engeller; babalar, çocuklarını işe koşmak için sabırsızdırlar; çocuklar, öğrencilik zorunluluklarından kurtulmak hevesindedirler.

1930 yıllarında, hükümet, yoksulları görüyor ve biliyordu; yoksulluğu yenmek için yasalar çıkarıyordu. Bugün ise, yoksullar siyasal ve toplumsal amaç ve tasarıların dışında tutulmuşlardır. Galbraith'in belirttiği gibi, ABD'ndeki yoksullar politikacıların bilmedikleri, umursamadıkları bir topluluk olmuşlardır; insanlık tarihi ilk defa böyle bir şey kaydediyor.

ABD'ndeki bu yeni sefalet, yoksullarda bütün umutlanmaları, özlemleri yıkmıştır. «Öteki Amerika»nın yoksulları, yeni topraklarda, yeni hayatlar aramanın serüvenli isteğini duymamaktadır artık.»

Eskiden, kalifiye işçiler, yarı kalifiye işçiler, kalifiye olmayan işçiler bir arada yaşarlardı, yarı kalifiye ve kalifiye olmayan işçilerin tümünün yoksulluğunu herkes görürdü. Orta sınıflar refaha kavuşunca, yoksul «Öteki Amerika» toplumdan koptu, bir ghetto oldu, ekonominin ve toplumun paryalar için ayırdığı bir sığınak oldu. Orta sınıf, artık, ABD'nde bir yoksulluğun var olduğunu görmüyor ve anlamıyor; yoksullar için bütün umut kapılarının kapanması nedeni, genellikle, budur.

ABD'ndeki yoksullar, niçin kurtulamıyorlar bu yoksulluktan? Başlıca iki yolda açıklanabilir: ya, bu yoksullar bir kısır döngü içine kapanıp kalmışlardır; ya da, bu yoksullar bir «yoksulluk uygarlığı» içinde yaşıyorlar. Kısır döngü : sağlık koşullarından yoksun izbelerde yaşarlar, iyi beslenemezler, hemen ve sık hasta olurlar, hastalıkları, uzun sürer, işlerinden atılırlar, böylece yine iyi beslenemezler, yine hasta olurlar. «Yoksulluk uygarlığı» gerçeğe bakışları ve davranışları başkadır, ağızlarındaki dişlerinin durumundan sevme biçimlerine kadar her şeyleri yoksullukla belirlenmiştir, aile yapıları başkadır, babasız ocaklar daha çoktur, nikahsız yaşamalar yaygındır. Bir zenginle bir yoksulun polis karşısında aldıkları durum en belirgin bir örnektir : bahtı vakti yerinde kimseler için, polis mülkiyetin koruyucusudur, onu danışılan ve yaşlı bayanlara yardım eden bir kişidir; bir yoksul için, polis kendisini tutuklayıp götürecek bir kişidir. Yoksulların durumunu gerçekten görebilmek için, insanın hem toplum bilimci hem de romancı olması gerekir. Amerikalı bir Dickens çıkmalı da, «Öteki Amerika»nın yapısını, dokusunu, yaşantısını anlatabilsin.

Dünyanın en gelişmiş, en güçlü ülkesinde, yurttaşlarının tümüne insanca bir yaşama sağlamak olanağında bir devlette, 50 milyon yoksulun bulunması, utanç verici bir kepazeliktir. Denecektir ki, Amerikalı yoksullar, Hindistanlı yoksullardan, İtalyan yoksullardan, Rusyalı yoksullardan daha iyi bir yaşantı sürerler. Bu bir cevaptır; katı yürekli birinin cevabıdır. Ben sorunu başka türlü koymak isterdim. Bütün iyi beslenmiş, iyimser Amerikalılara söylemek isterdim: hiç gerekliliği yokken, milyonlarca Amerikalının bedence ve kafaca bitip tükenmeleri insafsızlık değil midir? Bir vakitler durumları daha kötüymüş demenin bir anlamı var mıdır? Evet, herşeyi daha iyiye götürebiliriz, yeter ki istemek zahmetine katlanalım.

Amerika'nın Korkunç kudreti

Dünya tarihinin yazdığı en güçlü devlet olan ABD., çözemediği, böyle giderse çözemiyeceği sayısız iç sorunlarla karşı karşıyadır. 199.168.000 lik nüfusunun 50 milyonu, ABD. yaşama düzeyi ölçüsüne göre, yoksulluk içindeler. 1967 de 2.975.000 olan işsiz sayısı, 1968 de 3.614.000'a yükselmiştir. Başkan Johnson'un verdiği rakamlara göre, 54 milyon ABD yurttaşı orta öğretimden, 8 milyon da ilk öğretimden geçmemiştir. ABD. Adalet Bakanlığı istatistiklerinin açıkladığı gibi, 1958 den beri ABD 'nde işlenen suçlar yüzde 58 artmıştır; her on iki saniyede ya bir adam öldürme ya da adam öldürmeye teşebbüs, her iki buçuk dakikada bir ırza geçme olmaktadır. 20 milyon kara - derili, 600.000 kızıl - derili yurttaşlık - dışı hatta insanlık - dışı bir yaşamaya itilmişlerdir. Bu sorunlar karşısında ABD. niçin çaresiz kalmaktadır? ABD olanaksız, kaynaksız, güçsüz müdür? Yoksa, korkunç gücüne rağmen, kapitalist düzenin tutsaklığı altında çaresiz kalmakta mıdır?

ABD 'nin korkunç gücü, geniş olanakları, tükenmez kaynakları kısaca anlatılırsa, bu sayımızda ve gelecek sayılarımızda okurlara sunacağımız gerek Michael Harrington'un «Öteki Amerika» adlı kitabından parçalar, gerekse ABD üzerine yazılan başka yazı ve incelemeler daha bir belirginliğe, daha bir aydınlığa kavuşur.

ABD. 'nin yüzölçümü, Alaska (1.518.000 kilometre kare) ve Hawai adaları katılmazsa, 7.840.000 Km2. dir. Türkiye'den on kat daha büyüktür, yalnız Teksas Fransa'dan daha büyüktür. ABD. nin tarıma elverişli uçsuz bucaksız toprakları, ormanları, enerji kaynakları, büyük ve çeşitli maden yatakları vardır. Kömür rezervleri 4.000 milyar tondur ve 7.000 yıl kendisine yeter. Petrol rezervleri çok büyük değilse de bugünkü üretim hiç te az sayılmaz : dünya üretiminin üçte biri.

Dünya nüfusunun ancak yüzde 6 sının yaşadığı ABD., dünya buğday üretiminin yüzde 14 ünü, mısır üretiminin yüzde 45 ini, etin yüzde 20 sini üretir. Dünya pamuk ürününün yarısını ABD üretir.

ABD. nin gayri safi milli hasılası —ki on beş yılda iki kat artmıştır— 1960 da 500 milyar dolara, 1965 de 670 milyar dolara yükselmiştir. Uzmanlar 1970 de 900 milyar dolara ulaşabileceğini tahmin ediyorlar. ABD nüfusunun dörttebiri olan Fransa'nın, ABD.'nden 7 defa az gayri safi milli hasılası vardır. ABD sanayi üretimi dünyanın hemen hemen geri kalanı kadardır. Fort Knox mahzenlerindeki ABD. altın rezervi 14.3 milyar dolar tahmin edilmektedir. Fert başına düşen milli gelir, 1966 de 3506 dolardı. Batı Almanya'nın 1365, İngiltere ve Fransa'nın 1200, Bolivya'nın 75, Hindistan'ın 69, Pakistan'ın 53 dolardı.

AMERİKA'DA EŞİTSİZLİK

1964 yılında, Amerikalılar 9 milyon yeni otomobil almışlardır. Federal hükümetin son istatistiklerine göre, ABD. 'nde 22 milyon köpek var ve bu köpekler için her yıl 534 milyon dolar sarfedilmektedir.

1965 de ABD. 'ndeki milyoner (dolar olarak) sayısı 90.000 idi. Her 626 aileden bir tanesi milyonerdir ve milyonerler toplam olarak 250 milyon dolara maliktirler. ABD.'nin refahı eşitsizlik üzerine kurulmuştur.

1840 yıllarında kalkınmaya başlayan ABD. kapitalizmi için, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları büyük gelişim fırsatları yarattı. Birinci Dünya Savaşı'nda 9 milyon ölü, İkinci Dünya Savaşı'nda 30 milyon ölü veren Avrupa, her iki savaştan yakılıp yıkılmış, kamı ... kurumuş olarak çıkmıştır. Ne yıkıma, ne de kırıma uğrayan ABD. İkinci Dünya Savaşında 300.000 ölü vermiştir. SSCB 'nin verdiği ölü sayısı 20.000.000 idi.

GENERAL MOTORS İÇİN İYİ OLAN.

Dünyanın başlıca 30 endüstri firmasının 23 Amerikalıdır. Yıllık cirosu 500 milyon doların üstünde olan 209 firmadan 122 si ABD. 'ndedir. ABD. 'nin ve dünyanın en büyük firması «General Motors» un 1965 yılındaki cirosu 20 milyar dolardır; bu rakam, İsviçre'nin gayri safi milli hasılasından yüzde 25 fazladır, Almanya'nın en büyük 17 firmasının toplam cirolarına eşittir, Fransa'nın devlet bütçesine yakındır. 1966 de «General Motors» 1 milyar dolar vergi ödemiş, 2 milyar dolar net kâr sağlamıştır; «General Motors» un reklâm masrafları Tunus devlet bütçesi büyüklüğündedir. Bir vakitler, «General Motors»un başkanlığını yaptıktan sonra ABD. 'nin Milli Savunma Bakanı olan Wilson şöyle demişti : «General Motors» için iyi olan, ABD. için de iyidir.»

ABD. bütçesinde Milli Savunma giderleri sürekli olarak artmaktadır. 1949 da 13 milyar dolar, 1951 de 22,5 milyar dolar, 1952 de 44 milyar dolar (Kore Savaşı), 1953 de 50 milyar dolar, 1965 de 58,4 milyar dolar, 1966 da 60,5 milyar dolar, 1967 de 61,4 milyar dolar (ayrıca her yıl Vietnam savaşı giderleri için istenen olağanüstü ve ek ödenekler; örneğin 1965 - 1966 mali yılında 13 milyar dolar ek ödenek istenmiştir). 1965 yılında ABD. 'nin genel bütçesinin 112,8 milyar dolar olduğu göz önünde tutulmalıdır.

2 milyon işçi çalıştıran ABD. savaş endüstri, demir - çelik sektörünün yüzde 40'ı, gemi yapımı sektörünün yüzde 60'ı, aeronotik üretim sektörünün yüzde 95'i, elektronik üretim sektörünün yüzde 80'i, oranındadır. 19 Ocak 1966 da Vietnam için barış görüşmelerinin açılacağı yolunda «edepsizce» bir söylenti yayılınca Wall Street'te bir panik havası esmiştir.

ZEKA YAĞMASI

1962 de direkt yatırımlarının yüzde 35'ini endirekt yatırımlarının yüzde 25'ini Üçüncü Dünya'ya yatıran Amerikan kapitalizmi, ortalama yüzde 20 kâr'la, aşağı yukarı 6 milyar dolar kazanç sağlamıştır. Bu sırada, 1962 ve 1963 yıllarında 10.200 bilim adamı ABD'ne göç etmiştir: korkunç bir beyin gasbı, zekâ yağmasıdır bu.

ABD. 'nin pek bilinmeyen, görülmeyen yanları da vardır: bu yanlardan birini, ABD'ndeki yoksulluğu, Michael Harrington'un «Öteki Amerika» adlı kitabından özetlenerek çevrilen parçalarında ve Claude Roy'un «Öteki Amerika» kitabına yazdığı önsözünde okuyacaksınız.

Claude Roy'un "Öteki Amerika„ adlı esere yazdığı önsöz

1962 yılında, Başkan Kennedy, ekonomik danışmanlar kurulu başkanı Walter Heller'den, Michael Harrington adındaki genç bir toplumbilimcinin yeni yayınladığı Öteki Amerika —The Other America— kitabıyla Robert Lampton, Leon Kayserling, Oscar Ornati v.b. ekonomistlerin düşük-gelirli Amerikalılar üzerine yazdıkları raporları istedi.

Ölümünden üç gün önce, 1963 kasımında, Başkan Kennedy, Sargent Shriver'i bir uzmanlar kurulu kurmakla görevlendirdi, bu kurula Michael Harrington hemen girdi. Bu kurulun görevi, ABD. ne karşı işlenmiş en büyük hakaret «tırmanmasını», yani 30 milyon Amerikalının, her gün, Amerikanca yaşama biçimine karşı giriştiği küstahça saldırıyı incelemekti: bu 30 milyon Amerikalı, yurttaşlık duygusunun zengin olmak anlamına geldiği bir toplumda, yoksul kalmakta direniyordu.

O günden bu yana, Vietnamdaki yoksullara karşı, başka silâhlarla yapılan bir başka «tırmanma»dan çok söz edildi. Yoksul Amerikalılar, bugün de, Michael Harrington'un 1962 de söylediği kadar yoksulluk içindedirler. Ne de olsa, Amerikalı yoksulların Asyalı yoksullar karşısında büyük üstünlükleri var: Asyalı yoksullar bombalar ve napalmlar altında ölürken, Amerikalı yoksullar açlıktan, eziklikten, umutsuzluktan, hastalıktan, uyuşturucu maddelerden, sessizlikten, aptallaşmaktan dolayı ölmekle yetiniyorlar.

Kimine kepçe - kepçe, kimine kaşık - kaşık yönüyle ünlü ABD. bütçesinden, ABD. yoksullarına karşı girişilen tırmanma giderleri tutarı devede kulak payını alırken, kızıl olmaktan sanık sarı derili yoksullara karşı girişilen tırmanma giderleri aslan - payını alır.

Johnson yönetimince hazırlanan yoksulluğu yenme «programlarına» gelince, ekonomist Leon Keyserling'in belirttiği gibi, ABD.nin milli gelir dağılımı böyle sürüp gittiği sürece, bu «programlar» hiç bir işe yaramayacak, sonuçsuz ve etkisiz kalacaklardır. Daha 1964 Şubatında Leon Keyserling şöyle söylüyordu: «Sanmam ki milli gelir dağılımındaki bugünkü yöntem, işsizliği ve yoksulların sayısını hatırı sayılır ölçüde azaltabilsin. Tersine g'den bütçe politikasıyla yoksulluğun hakkından gelinemez.» Zenginler ve bombardımancılar, ABD. pastasının onda dokuzunu yuttukça, yoksullar bayat ekmek kırıntıları ile yetinmek zorunda kalacaklar . Başkan Johnson «yoksulluğa karşı kesenkes bir savaş» açtığını afur tafur açıkladı. Fakat ABD'ndeki sefaletin teslim olması için öne sürdüğü koşullar «kabul edilir» gibi görünmüyor: daima daha çok zengin, daima daha çok savaş ve daima daha az yoksul. Bu programda topallayan, aksayan bir şey var.

Yoksul, çağlar öncesi toplumlarda yaşamıyorsa, artık, kısaca yoksul değildir. Bir yoksul, daima, bir ilişki, bir ilinti durumu içindedir: her yoksul bundan böyle bir başkasının yoksuludur. Üçüncü Dünya'daki sefaleti bilen uzmanlar, 30 milyonu aşkın ABD. yoksulları üzerine istatistikleri, belki umursamazlıkla okumak eğilimine kapılacaklar. 47 milyon ABD. ailesinden 9.3 milyonu yılda 3000 dolardan daha az kazanıyorlar. Afrika'da, Asya'da kaç milyon insanın, yaşamak için şu rakamın onda biri kadar paraları var? Fakat yoksulluk, yalnızca, bir eksikliğin bedende duyulması değildir; o aynı zamanda toplum dışına itilmenin ruhsal duyumudur. 30 milyon ABD. yurttaşı toplumun dışına itilmişlerdir.

Yoksullar yalnız ekmekten, havadan, sağlıktan, boş-vakitten, uzun yaşama umudundan ve başarıdan yoksun değiller, onlar aynı zamanda genellikle sözden yoksundurlar. İtilmişlerin ABD. i, çokça sessizliğin ABD. dir de. Tarımcı güney kentlerinin ghetto'larında yaşayan kara - derililerin bundan böyle ve gittikçe artan sözcüsü varsa ve bu kara - derililer yığınından dua yakarışları, baş kaldırma çığlıkları, şiddet ulamaları, düşünür ve kuramcılarının sesleri yükseliyorsa, bir öteki Amerika var ki varlığını ortaya koymak için ne gücü, ne araçları, ne de kaynakları var: yoksulluk ve borçlarla bitikleşmiş tarım işçileri ve köylüler, yersiz yurtsuz dilenciliğe hemen kayıveren işsizler, Spanish Harlem'in izbelerindeki portorikolular, bütün toplumsal güvenlik ve yardımlaşmadan yoksun yaşlılar, Apalaşlar'ın geri kalmış yöreleri gibi yoksul bölgelerde yaşayanlar. Michael Harrington'un incelemesinin büyük değeri, bize, bu öteki Amerika'yı açıklamasından doğuyor.

Harrington, kitabı boyunca Scott Fitzgerald ile Hemingway arasındaki meselleşmiş konuşuyu sürdürüyor. «Zenginler bizden farklıdırlar», diyordu Scott. Hemingway karşılık veriyordu: «Evet, onların daha çok paraları var.» Karşılık insanı güldürür, fakat düşünmeyi ve açık seçik görmeyi engeller. Michael Harrington, yalnız, refah Amerikasının tersi üzerine açık bir belgeleme getirmiyor; o aynı zamanda, yoksul Amerika için olduğu kadar yeryüzünün bütün bahtsızları için de geçerli bir düşünceyi, «yoksulluğun uygarlaşması» diye adlandırdığı doğru bir düşünceyi geliştiriyor. Harrington şunu tanıtlıyor: yoksul olmak, yalnızca, daha az para sahibi olmak değil, aynı zamanda her şeye daha az sahip olmak demekti: daha az zekâ, daha az ruhsal ve fizik sağlık, daha az topluma uyarlık. «Yoksulun bir dili, yoksulun bir psikolojisi, yoksulun bir görüş biçimi vardır. Yoksul olmak, kendi ülkesinde yabancı olmaktır.»

Denecek ki bu zaten biliniyordu ve Birleşik - Devletlerde pek tanınmayan ve iyi gözle de bakılmayan Marx'tan Danilo Dolci'ye, Swift'ten Frantz Fanon'a nice düşünürler emekçinin yurdu olmadığını, yoksulun kötü şeyler duyduğunu, yoksulluğun çoğu kez insanı aptallaştırdığını sezmiş ve saptamışlardı. İtalyan yazarı Cesare Zavattini'nin bir romanı şu güzelim adı taşıyor: «Yoksullar Delidirler.» Michael Harrington'un ABD'nin fukara yerelerinde yaptığı bu gezinin duygulandıran ve ilgilendiren yönü, Michael Harrington gibi temiz, açık yürekli, dürüst bir Amerikalı toplumbilimcinin, ABD. dışındaki bütün dünyaca niceden bilinen şu gerçeği yeniden bulmasıdır: yoksul olmak, daha az şeye malik olmak değil yalnız, daha az yaşamaktır da.



Amerika...



... ve Amerika

(C. İ. A.)

(Central Intelligence Agence)

> **«C.İ.A. yı kurduğum zaman, bir gün gelecek, C.İ.A. 'nın barış zamanında pelerin giyip, kılıç kuşanacağını düşünmemiştim. Bugün uğradığımız birçok sıkıntılar ve karışıklıklar, Başkanlığın bu uysal haber alma servisinin, kendi görevini bırakıp başka işlere burnunu sokması yüzündendir.»**
>
> **HARRY TRUMAN**

, 8 Eylülü 1947 tarihli bir kanunla kurulmuştur; «Haber alma koordinasyon Bürosu» ile «Stratejik Hizmetler Bürosu»nun birleşmesinden doğmuştur ve ilk başkanı amiral Hillen koetter'dir. Görevi, haber - almaları düzenlemek ve değerlendirmek idi. Fakat hemen öyle «özel operasyonlar»a girişip öyle bir önem kazandı ki, 1951 de kendi içinde, tasarlama ve operasyonları yönetmekle görevli bir planlar dairesi kuruldu.



Emperyalizmin son aşaması olan yeni — sömürgeciliğin kurbanlarından N'Krumah

GÖRÜNMEYEN HÜKÜMET

Kongre'nin 1949 da çıkardı bir yasa ile, CİA. federal yas ların emrettiği her türlü göre ad, unvan, ücret açıklama zo runluluklarından muaf tutuldı CİA. Başkanı, bütçesi üzerind kimseye hesap vermeksizin te imza ile tasarruf etmek gibi bi yük bir yetkiye sahipti. 19 bütçesi, 2 milyar dolara ula yordu. 1967 yılında, ABD. habe alma alanındaki toplam masrı ları 4 milyon dolara yaklaşıyo du. 1950 den itibaren CİA. b çeşit «görünmeyen hükümet» o du; 1951 de CİA Başkan ya dımcısı, 10 Şubat 1953 de Cİ. Başkanı olan Allen W. Dulles (zamanki Dışişleri Bakanı Joh Foster Dulles'in kardeşi) dö minde kudreti gittikçe arttı

CİA FAALİYETTE

1953 Ağustosunda CİA. kudr tini İran'da ispat etti: Genera Zahidi'ye Musaddık'ı devirtti. Mu saddık, 1951 de Tudeh Partisinin desteği ile Anglo - İranian Oi Company'yi millileştirmişti. CİA nın Musaddık'ı tutuklattırmasın dan ve Tudeh liderlerini öldürt mesinden sonra, büyük petro şirketleri karteli, İran ile, 25 yıl süreli yeni bir anlaşma yaptı. İ ran'da Musaddık'ı devirme ope rasyonunda, CİA sorumlusu Ker mit Roosevelt idi; K. Roosevelt, Dışişleri Bakanlığı Orta - Doğu masası danışmanı idi. K. Roose velt 1958 de CİA dan ayrıldı ve Gulf Oil petrol şirketinde Hükümet İlişkiler Müdürü oldu; 1960 da aynı şirketin başkan yardımcılığına yükseldi. (Bu rada Socony Mobil Oil'in de danışmanıydı.) CİA, Doğu - Almanya'daki ayaklanmayı kışkırttı ve yalnız Doğu Berlin'de 2000 ölü ve yaralının günahına girdi. 1956 Budapeşte ayaklanmasının vebali de CİA. nın omuzlarındadır.



Dominik halkı, bağımsız ve özgür bir Anayasa düzenine gitmek istiyordu...

CİA, Sovyetler Birliği'ne de yerleşti ve yeniden casusluk ağları kurdu; 1956 dan 1960 a kadar, U - 2 uçakları ile, Sovyetler Birliği üzerine son derece önemli bilgiler edindi. U - 2 casusluk uçuşlarına Sovyetler Birliği 1957 den itibaren «Cosmos» adındaki uydularla, ABD. nin gizli merkezlerinin fotoğraflarını çekerek cevap verdi. Bunun üzerine, ABD. aynı maksatlarla, 1957 den 1967 ye kadar 200 civarında gizli, askeri uydu fırlattı. 1967 sonuna kadar, 245 Amerikan uydusu, 54 Sovyet uydusu dünyanın çevresinde döndüler.

MISIR'DA VE GUATEMALA'DA

1952 yılında, Mısır'da Kral Faruk'un devrilmesinde önemli rol oynadı.

Guatemala'da, 1954 de CİA, ilerici Başkan Arbenz'i «United Fruit» adındaki Amerikan şirketinin çıkarlarını korumak için devirdi. CİA. nın uşağı Albay Castillo Armas, Başkan Arbenz'i devirirken 13.000 Guatemalalının kanına girdi ve iktidara gelir gelmez aşağıdaki «icraat»ta bulundu:

1 — Muz tekeli «United Fruit» adındaki Amerikan şirketine, eski Başkan Arbenz'in topraksız köylülere dağıtmak için o şirketten müsadere ettiği 110.000 hektarlık toprağı geri verdi. Köylülere dağıtılmış 400.000 hektarlık toprağı da onların elinden aldı.

II — Okuma - yazma bilmiyenlerin oy hakkını kaldırdı; okuma - yazma bilmiyenler nüfusun yüzde 70 idir.

SENDİKALARLA İŞBİRLİĞİ

CİA, yalnız, albaylarla ve Amerikan şirketleri ile işbirliği yapmaz; işçi sendikaları ile de iş



Amerikan askerleri, Dominik'te, Sokakları tutmuş neylersin...

1950 den itibaren CIA bir çeşit görünmiyen hükümet olmuştur 1967 Yılında haber alma alanındaki toplam masrafları dört milyar dolara yaklaştı

birliği yaparak devrimci, ilerici hükümetleri devirir; tabii, iş olsun diye değildir, elbette bir bildiği vardır. Örneğin, İngiliz Guyane'ının ilerici Başbakanı Cheddy Jagan'ı 1964 de, işçi sendikalarının ihanetini elde ederek iktidardan uzaklaştırdı; bu operasyon, CİA 'ya 250.000 sterlinke, yani 600.000 dolara mal oldu; Guyane ise, bunun karşılığında, 170 ölü, yüzlerce yaralı ve 10 milyon sterlinglik zarar ziyan verdi.

N'KRUMAH DEVRILIYOR

CİA., 1966 başında Gana Başkanı N'Krumah'ı devirdi. N'Krumah yönetiminde Gana, büyük bir ekonomik atılım yapmıştı; gayri safi millî hasılası 1955 de 912 milyon dolardı, 1962 de 1582 milyon dolar oldu. Ne var ki, 1965 başında Washington ve Londra, Gana Başkanı N'Krumah'ın içte sosyalizan tutumda, dışta SSCB. ile yakınlaşmada sınırı aştığı yargısına vardılar. N'Krumah'a baskıya başladılar; Gana'nın zayıf bir noktası vardı: ihracatının yüzde 61 kakao idi. ABD. ve İngiltere kakaonun fiatını düşürdüler ,1954 de bir tonu 1098 dolar olan kakaonun fiatı, 1965 nisanında bir tonu 371 dolara düştü. Washington ve Londra, Gana'ya «maceracı» iç ve dış politikalarından vazgeçerlerse kakaonun fiatının yükseleceğini, yoksa kakaonun fiatının gittikçe düşeceğini bildirdiler. «Yeni sömürgecilik Emperyalizmin Son Aşaması» adlı kitabında kakao tekellerinin dolaplarını anlatan N'Krumah, bunu reddetti. Ekonomik bunalım N'Krumah rejimini tehlikeye düşürdü. 1966 başında İngiliz entelijans servisini son anda uyutan CİA. bir darbe ile N'Krumah'ı iktidardan uzaklaştırdı.

108 ÜLKEYE PENÇESİNİ ATTI

CİA. 108 ülkeye pençesini atmıştır, denizaltıları, dört motorlu uçakları vardır. CİA'nın 20.000 ajanı vardır, bu ajanlar, diplomattır, sanayicidir, gazetecidir, askerdir, teknisyendir sendikacıdır, profesördür; hatta, Washington'da devlet dairelerinde çalışan güzel bayanlardan bir ekip kurulmuştur, bu ekip Washington'u ziyaret eden yabancı devlet başkanları ve maiyetleri ile «meşgul» olurlar.

CİA 'nın etkisi, tasavvur olunamayacak genişliktedir. Son on beş yılın uluslararası bütün olaylarında onun parmağı, onun gölgesi, onun uşağı vardır. Daha Cezayir Kurtuluş Savaşı yeni başlamışken, 1956 yılında, bindiği uçağın yolu kesilip tutuklanmadan önce Ben Bella ile CİA temas kurmuştur; Büyük Sahra'daki petrolle ilgilenen Aramco'nun mümessili aracılığı ile General de Gaulle'e karşı olanları kışkırtmak için, CİA. Plan Dairesi Başkanı Richard M. Bissell, 7 Aralık 1960 da Jacques Soustelle ile görüştü. 1967 de İsrail'in kazandığı yıldırım savaşı sırasında, CİA. İsrail'e büyük yardımda bulunmuştur. Yunanistan'daki askeri darbeyi hazırlamış ve güvenilir «adamı» Papandopulos'u iktidara getirmiştir.

Pasifik Okyanusu'ndaki Saipan adasında, sabotajcı ve gerillacı yetiştirmek için, büyük bir merkez kurmuştur; 1961 yılında, Kıta Çini'nde karışıklıklar çıkarmak için Saipan'da eğitilmiş 7000 uzman, Tchang Kai - Chek'in emrine verilmiştir.

Uzak - Doğu'da, «Air America» özel şirketi etiketi altında CİA. 300 den fazla uçağı ve Formoza'da, Filipinler'de, Güney Vietnam'da, Laos'da, Tayland'da, Kore'de, Japonya'da bulunan üsleri ile «faaliyettedir»

CİA. nın en büyük rakibi, Sovyetler Birliği'nin KGB 'sidir. KGB. gerçekte, başka ülle tanımlanmıştır: «KGB. çeşitli amaçlar için kullanılan, Sovyetlerin gizli ve güçlü silâhıdır... O, gizli bir polis teşkilâtından, bir casusluk ve karşı casusluk teşkilâtından da fazla bir şeydirir. KGB. gerçekte, başka ülkelerin iç işlerine gizlice karışarak şiddet ve tahrip hareketlerinde bulunan bir kuruluştur.» Doğrusu, CİA. bundan daha güzel anlatılamaz.

CİA., uluslararası bütün kuruluşlara antenlerini germiştir. (UNESCO'da, FAO'da bile). Özellikle Avrupa'da, NATO'nun bütün çarklarında «hazır ve nazır»dır. CİA. bütün zamanların en büyük propaganda örgütünü kurmuştur. 600 den fazla şirketin arkasına saklanmıştır. Yüzlerce derneği, tamamen veya kısmen paraca destekler. Birçok radyo verici istasyonları, gazeteler ve yayınevleri, CİA. 'nın ya kontrolü altındadırlar, ya da CİA. 'dan yardım görürler.

Kuzey Amerika'da CİA. 'nın kısa dalga bir istasyonu vardır (WRUL), bu istasyondan ajanlara şifreli mesajlar yayınlanır. Greensville'de (Kuzey Karolina) «Amerikanın Sesi»ni dünyanın en güçlü istasyonu yapan verici'ler kompleksi vardır, bu kompleks CİA.'nın kontrolü altındadır.

Bu denli güçlü «Görünmeyen Hükümet»in en acı yenilgisi, Castro Küba'sı karşısında uğradığı yenilgidir. Bu yenilgiden, biraz olsun ayrıntılı söz etmek gerek.

CİA KÜBA'DA

17 Mart 1960 da, çevresinin baskılarına boyun eğen Başkan Eisenhower, Castro aleyhtarı Kübalıların gizlice eğitilmesine ve donatılmasına emir verdi. Görevin yönetimi Richard Mervin Bissel Jr. 'a verildi. Bissel, 1954 de CİA. 'ya girmiş ve U-2 programlarını denetleyen Planlar Bölümünün başkanı olmuştu. Bissel, önce Küba'da bir gerilla örgütlenmesi kurmak istedi; fakat ne yeter sayıda gönüllü, ne de halkta ve orduda işbirlikçi bulunamadığı için bu planın uygulanamadığını hemen Allen Dulles'a bildirdi. Allen Dulles askeri bir harekâtın Castro aleyhtarı göçmenlerin adayı işgal etmeleri planını öne sürdü.

CİA., Kübalıların eğitimden geçirilmesi için bir arazi aradı. 1960 nisanının başında Guatemala'daki ABD Büyükelçiliği birinci sekreteri Robert Kendall Davis (CİA. 'nın bölge şefi), Guatemala Cumhurbaşkanı Ydigoras ile temasa geçti. Ydigoras'ın kabul etmesi üzerine 2000 hektarlık bir araziye CİA. yerleşti. Guatemala'daki bu araziye CİA. her türlü tesisleri, bu arada bir yüzme havuzu bile, kurdu. Kübalı sürgünlerin çoğu, o sıralarda, Florida'da ve Luisyana'da idiler. Gönüllü arandığını duyup koşuşanlardan 32 kişi «harita mühendisleri» denilerek mayıs 1960 sonunda Guatemala'ya gönderildiler.

CİA., Kübalıları, Amerikalı, Alman ve özellikle Japon öğretmenlerin eğitim ve öğretimden geçirmeye başladı. Ağustosta Guatemala arasında bir hava köprüsü kurulmuştu. Guatemala'nın ...kamları, bu uçakların özel şirketlere ait olduğunu ve meyve, karides taşıdığını» açıkladılar.»

Büyük bir titizlik ve akıl almaz gizlilik numaraları ile, Kübalı yeni gönüllüler buldular.

Bu sırada, bu hazırlıklar, Havana'da Küba Haber Olma Servisi Şefi Ramiro Valdes ve Küba'daki SSCB. Büyükelçisi Sergey Kudryatsev (eskiden KGB. de çalışmıştı) tarafından dikkatle izleniyordu.

Hazırlıklar sürüp gidiyordu. Dulles eğitimin çabuklaştırılmasını istedi. Harekâtın 1960 kasımındaki başkanlık seçimlerinden önce yapılması gerekti; fakat hazırlıklar 1960 eylülünden önce bitirilemedi, kötü havalar gelip çattı. O zaman CİA. harekâtın 1961 ilkbaharına ertelenmesi gerektiğini anladı. 1960 - 1961 kışından, birlikleri hazırlamak ve lojistik hizmetleri güçlendirmek suretiyle ...

...1 Ekim 1960 da, başkanlık seçimi kampanyasının tam ortasında, Kennedy şu demeci vermişti: «ABD., Batista'yı tutmayan, fakat Castro aleyhtarı olan Kübalı demokratik güçleri kuvvetlendirmek ve Karayiplerden komünizmi kazımak umudunu yaymak zorundadır.»

Bu sözler, Kennedy'nin başkan seçilmesine yaramıştır belki ama Kennedy'yi 1961 ilkbaharındaki operasyonun başlamasına itiraz edemez, duruma düşürmüştür.

Ve 17 nisan 1961 de, Domuzlar Körfezine çıkan Kübalı sürgünler, yani CİA., yani ABD bozguna uğradılar.

CİA İNTİKAM ALIYOR

Hakkını vermek gerek CİA., Karayipler'deki bu yenilgisinin acısını, 1965 mayısında Dominik halkından aldı. Bu sefer, öyle kılı kırk yararcasına hazırlanmadı: 24 nisanda ayaklanan Dominik'e mayısta 40.000 asker gönderiverdi.

Fakat, aynı CİA 1954 de Eisenhower ve John Foster Dulles'a, Ngo Dinh Diem'in Vietnam da iktidara getirilmesini tavsiye etmişti. Şimdi Vietnam'da 540 bin Amerikan askeri bir bataklığa düşmüşlerdir. Belki de CİA. şu anda Vietnam'ı düşünmüyor, yeni yeni işler hazırlıyordur.

Bunca tecrübeden sonra, CİA. 'nın «ajanları» gözlemlerinde daha dikkatli mi olacaklar ve CİA. nın «analistleri» tahlillerinde daha isabetli mi olacaklar, önümüzdeki günlerde önümüzdeki yıllarda anlaşılacaktır.

(Çoğunlukla «L'Amerique Brule» adlı kitaptan derlenmiştir.)



...tista'ya ve sonra bütün emperyalizme karşı Fidel Castro



Amerikan askerleri Dominik'te

Vietnam

"Tırmanma,, ve gerekçesi

Şubat 1965 de, Ulusal Kurtuluş Cephesi birlikleri, Güney Vietnam'da Yüksek - Yaylalardaki Pleiku Amerikan üssüne karşı yoğun bir saldırıya geçti. 7 Amerikalı öldü ve 109 Amerikalı yaralandı. Birkaç saat sonra, Beyaz Saray Kuzey Vietnam'ın bombalanmasını emretti. Zaten ABD., birkaç aydır Kuzey Vietnam'ın bombalanmasını düşünüyordu

28 Şubat 1965 de Johnson, «Kuzey Vietnam görüşme yoluyla bir anlaşmaya varıncaya kadar bombalamanın devam edeceğini» söyledi. 1965 nisanında Johnson, «Kuzey Vietnam, bağımsız bir ülkeye saldırmıştır ve Kuzey Vietnam'ın amacı Güney Vietnam'ı bütünüyle ele geçirmektir» dedi. Oysaki ABD. nin birçok yetkilileri, Kuzey Vietnam'ın bombalanmasından sonradır ki Kuzey Vietnam'ın büyük birliklerinin güneye geçtiklerini itiraf etmişlerdir.

1965 Şubatında Vietnam'daki ABD. birlikleri 30 binden azdı. (1955 de 1.000, 1959 da 2.000, 1962 de 8.000 ve 1964 sonunda 23.300 kişi idi.) ABD. nin Güney Vietnam'a büyük birlikler göndermesi 6 mart 1965 tarihine rastlar. Amerikan birlikleri 1965 sonunda 181.300, 1966 sonunda 385.300, 1967 sonunda 486.000 ve bugün 540.000 kişi oldu.

Kuzey Vietnam'a hava akınlarının başlamasından 1 yıl sonra, 28 ocak 1966 da, Dean Rusk, «Vietcong diye adlandırdığımız kimselerin yüzde 80 i ya güneyli, ya da yıllarca önce güneyli idiler» demiştir; yani kuzeyden inen Vietnamlıların çoğu, eskiden Vietminh kadrolarında bulunmuş güney doğumlular idi. 1966 kasımında, Lodge (Saygon'daki Amerikan eski büyük elçisi), güneyde savaşan 250.000 ile 275.000 arasındaki Ulusal Kurtuluş Cephesi ordusunun 50.000 inin Kuzey Vietnamlı olduğunu söylemişti.

«Tırmanma»ya gerekçe olarak Johnson'un ileri sürdüğü iddianın (yani Kuzey Vietnam'ın Güney Vietnam'a sızması ya da saldırması) iddiasının dayanaksızlığını ve tutarsızlığını, en yakın çalışma arkadaşları böylece belirttiler.



Ne diyebilir bu Vietnamlı kadın GO HOME

Vie'nam savaşı Amerika'ya neye maloldu

Pentagon'dan bildirildiğine göre, Vietnam'da ölen Amerikan askerlerinin sayısı 28.285 dir, bunların 1500 ü hava akınları sırasında ölmüştür. Hastaneye kaldırılan yaralı sayısı 91.981 dir, bunların 2600 ü hava akınları sırasında yaralandı.

335 Amerikalı esir düşmüştür; 880 asker de kayıp görünüyor.

Eylül sonuna kadar, Kuzey Vietnam göklerinde Amerikan Hava Kuvvetlerine ait 915 uçak, 10 helikopter, Güney Vietnam göklerinde 312 uçak, 894 helikopter düşürülmüştür. 1181 uçak ve 1201 helikopter ise çeşitli nedenlerle tahrip olmuştur. B 52 büyük bombardıman uçaklarından, mekanik nedenlerle yalnız 1 tane yitirilmiştir.

1966 başından beri, Pentagon, güvenlik nedenlerine dayanarak, hava akınları için kaç «çıkış» yapıldığını açıklamamakta, yalnız «görev» uçaklarını açıklamaktadır. Bu nedenden dolayı kesin bir sayı verilemez. 1965 de Kuzey Vietnam için 24.750, Güney Vietnam için 72.090 çıkış yapılmıştı 1965 den sonra Kuzey Vietnamın bombalanması yoğunlaştırılmıştır.

Her iki Vietnam üzerine, hava akınlarının başlamasından 1 Ekim 1968 e kadar, 2.825.824 ton ağırlığında bomba atılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında, ABD. hava kuvvetlerinin Japonya'ya karşı kullandığı bombaların toplam ağırlığı 500.000 tonu geçmediği düşünülürse, 2.825.824 tonun ne olduğu anlaşılır.

Kuzey Vietnam'ın bombalanmasının maliyetini ABD Savunma Bakanlığı açıklamıyor; yalnız askeri harekâtın tümü üzerine toplam rakam veriyor: 1965 de 103 milyon dolar, 1966 da 5 milyar 812 milyon dolar, 1967 de 20 milyar 133 milyon dolar, 1968 de 24 milyar 531 milyon dolardır. 1969 yılı Vietnam savaşı için gider tahmini 28 milyar 380 milyon dolardır.

ABD., şu kadar milyar dolar karşılığında ne kazandı? Pentagon açıklıyor : «305.454 Vietnamlı öldürdük.»



Amerikan askerleri Vietnam'da Hafif bir pasifikasyo sırasında

Yıllar önce VİETNAM için ne demişlerdi?

Eisenhower :

10 Şubat 1954 de, Fransa, Hindiçini'de boz guna uğramak üzereyken, Başkan Eisenhower şöyle demişti: «Vietnam'da bir gün bir savaşa girmek düşüncesine, hiç kimse benden faz la karşıt olamaz. Böyle bir bölgede, büyük birliklerle toptan bir savaşa girmek, ABD. için tasarlanabilecek en büyük faciadır.» (1966 sonuna doğru, Eisenhower, «Vietnam'da zaferi kazanmak için uygun görülen askeri bütün gücün, hattâ nükleer silâhların kullanılmasını» öngörmüştü.)

John F.Kennedy:

2 Eylül 1963 de, öldürülmesinden iki ay önce, Başkan John F. Kennedy şöyle demişti: «Bu savaş Vietnamlıların savaşıdır. Kazanacak olan ya da kaybedecek olan onlardır. Biz onlara yardım edebiliriz, donatım verebiliriz, danışmanlar gönderebiliriz; fakat komünistlere karşı savaşı kazanacak olan Vietnam halkının kendisidir.»

MacNamara:

26 Mart 1964 de Savunma Bakanı Robert S. MacNamara şöyle demişti: «Vietkong'un halktan gördüğü geniş destek gösterir ki, Vietnam sorununun çözümü askerî olduğu kadar politik ve ekonomiktir.»

Johnson :

25 Eylül 1964 de Başkan Lyndon B. Johnson açıklamıştı : «Asya'da bir kara savaşı bataklığına düşmek istemiyoruz.» Başkan Johnson, 21 Ekim 1964 de şunu söylemişti: «Gencecik Amerikalıları, yurtlarından dokuz bin, on bin mil uzaklara göndermek istemiyoruz; Asyalı gençler kendilerine düşen görevi yapmalıdır lar.» (Bugün Vietnam'daki Amerikalı askerlerin sayısı 540.000 dir.)

Nixon :

1953 ve 1954 yıllarının en amansız «şahin»lerinden biri olan, o zamanki başkan yardımcısı Nixon, 16 Nisan 1954 de, «Asya'da ve Hindiçinide komünistlerin yayılmasını önlemek için, genç askerlerimizi savaşa sürmek tehlikesini göze almak zorundayız» demişti.

Ve Nixon 20 Ocak 1969 da başkanlığı devralacak: şimdi bütün dünya barışseverleri, A. B. D. Başkanlarından birisinin, her zaman olduğu gibi, sözünden dönmesini sabırsızlıkla bekliyor.



İşte pasifikasyon!...

Pasifikasyon Nedir?

Herkesin bildiği gibi, Cenevre anlaşmalarından sonra, ABD. Vietnam'da Fransız sömürgeciliğinin yerini almış, yeni - sömürgecilik politikasını yürütmek ve savaşı alevlendirmek için, Saygon'da başında Ngo Dinh Diem olan kukla bir yönetim kurmuştur. ABD. ve onun ajanları, Cenevre anlaşmalarının uygulanmasını, barışı, demokrasiyi ve Vietnam'ın birleştirilmesini öngören genel seçimleri isteyenlere karşı vahşice bir tepelemeye girişmişlerdir.

1954 Temmuzundan 1958 sonuna değin 500.000 Vietnamlı hapse atılmış ve işkenceye uğramıştır. 80.000 Vietnamlı öldürülmüştür. Bu korkunç dehşet politikası üzerine, ABD. ve onun ajanları, Vietnam halkını şu alternatif karşısında bırakmışlardır : Ya karşı koymaksızın düşman tarafından yokedilmek, ya da bütün araç ve olanakları ile savaşmak için ayaklanmak.

1959 sonunda, Vietnam halkı önce Ben Tre bölgesinde, sonra bütün Güney Vietnam'da, Amerikancı Diem diktatörlüğüne karşı ayaklandılar. Bu durum karşısında paniğe kapılan ABD. ile onun uşağı Ngo Dinh Diem 13 Mayıs 1961 de, ABD Cumhurbaşkanı Yardımcısı Lyndon Johnson'un imzasını taşıyan ortak bir bildiri yayınladı; bu, Güney Vietnam'da başlayan «özel savaş»ın başlangıcı ve temeli oldu.

Bu anlaşmanın iki amacı vardı :

I — Amerikan askerî komutanlığının kurulması ve emlilli ordunun (yani Ngo Dinh Diem kukla ordusunun) güçlendirilmesi;

II — On sekiz ay içinde Güney Vietnamı barışa kavuşturmayı (pacifier) öngören Staley Taylor planının gerçekleştirilmesi...

1962 Martında, «Güneşin Doğuşu» operasyonu sırasında, 3000 konut yakılmış, 500 ton pirinç yağma edilmiş, 1500 hektarlık meyve bahçesi yakılıp yıkılmış, 300 kişi öldürülmüş ve yaralanmış, 70.000 kişi de «stratejik köyler»e toplanmışlar.

28 Mart 1962 tarihli Newyork Times, bu operasyonun geçtiği bölgelerden birini, bir röportajda şöyle anlatmıştı : «1200 aile «stratejik köyler»e yerleştirilmek için köylerinden ayrılmak zorunda bırakıldı. Konutları bütünüyle yakılıp yıkıldı; kimisi ancak bir yatağını ya da bir masasını kurtarabildi, çoğu üstlerindeki urbasıyla sürüklenip götürüldüler. Yanımda duran bir kadın, bakışları şaşkın ve ürkek, biraz önce askerlerin yaktığı iki ton pirincini düşünüyordu.»

Ben Tre bölgesinin Thanh Phu ilçesinde, 2 Nisan ile 18 Nisan 1962 de, Amerikalı saldırıcılar, binlerce askerlerle, köyleri kazımak, köylüleri «stratejik köyler»e toplamak için harekete geçtiler. Trang Kat'ta ve Rach Cu'da 250 evin 200 ünü yakıp kül ettiler. Giao Thanh ve An Nhon'da binden fazla evi yerle bir ettiler. Pagodlar ve kiliseler yakılıp yıkılmışlardır. Hayvanlar boğazlanmış, pirinçler yağma edilmiş, ağaçlar kesilmiş, su küpleri kırılmıştır.

Bu barbarca tedbirlerin sonucunda, Amerikalılar, 1962 Eylülünde, 7.276.517 kişiyi «stratejik köyler»e toplamakla öğünmüşler (Saygon radyosu, Ekim 1962) ve bu rakam 25 Haziran 1963 de 8.737.843 e yani Güney Vietnam nüfusunun yüzde 61,96 sına yükselmişti. (Saygon'da çıkan Time of Vietnam, 4 Haziran 1963). Vinh Dinh bölgesinde, 1962 Eylülüne kadar, 356.459 kişiyi, yani o eyaletin nüfusunun yüzde 67 sini toplama kamplarına götürdüler (Saygon radyosu, Eylül 1962). Kuşkusuz, bu rakamlar «psikolojik savaş» gereğile abartılmıştır, fakat milyonlarca kişinin örtülü toplama kamplarına tıkıldıklarını saptamaya yeter.

Güney Vietnam'daki kamplara sivil halkın toplanması, uluslararası hukuk yönünden büyük bir suçtur (12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre anlaşmaları, madde 31 ve 49)

Bu gaddarca «stratejik köyler» politikası karşısında Güney Vietnam halkı eli kolu bağlı kalamaz, ve Amerikalı saldırıcıların ve ajanlarının tam bir serbestlik içinde Vietnamlıları öldürmelerine, köyleri yakıp yıkmalarına seyirci kalamazdı. 1966 Ekimine kadar, 8000 stratejik köyden 7000 i ortadan kaldırıldı. 1966 başından beri, Amerikalılar ve ajanları, sanki toplama kamplarından farklı bir şeymiş gibi, «pasifikasyon programı»nı patırtıyla öne sürdüler. UPİ. ajansına göre (16 Kasım 1966), ABD nin Güney Vietnamdaki birinci amacı pasifikasyon idi. Daha önce, stratejik köyler kurulması da «en önemli amaç» olarak ileri sürülüyordu. Gerçekte Ngo Dinh Diem rejiminde, pasifikasyon «refah bölgeleri» ve stratejik köyler diye adlandırılıyordu; şimdi ise, yani askeri rejim altında, «yeni hayat köyleri» diye ileri sürülüyor. (The Guardian, 22 Ekim 1966) Bugün uygulanan pasifikasyon programı, Ngo Dinh Diem'in «stratejik Köyler»inin bir varyantından başka bir şey değildir (UPİ. ajansı, 27 Şubat 1966)

Bu temizleme işlemlerine paralel olarak, Amerikalılar, ekinleri ve bitkileri mahvetmek için, zehirli kimyasal maddeler kullanmışlardır; böylece, açlık ve hastalık yüzünden, halkın toplama kamplarına katılacağını sanmışlardır. 1965 e kadar 43 bölgeden 26 sına zehirli kimyasal maddeler serpilmiştir. 700.000 hektar orman ve ekin mahvedilmiş; 146.274 kişi zehirlenmiştir. Bu bölgelerde ölüm sayısı yüzde 30 artmıştır. İnsanların yüzde 50 si bağırsak hastalıklarına tutulmuş, yüzde 70 bronşite yakalanmıştır. Çocuklarını emziren kadınların sütleri kurumuş, ölü-doğmuş çocukların sayısı yükselmiştir.

1961 den 1967 ye kadar Güney Vietnamın 1000 den fazla köyüne napalm bombaları atılmıştır. 8 Temmuz 1964 de Linh Phung okulunda 45 öğrenci yandı. 18 Mart 1965 de Man Quang okulunda 45 öğrenci yandı. 1 Temmuz 1966 da Tan Uyen bombalandı, 170 kişi yaralandı ve öldü, bunların 44 ü öğrenci idi. 2 Ağustos 1965 de, 100 tepkili uçağın, 8000 deniz piyadesinin Güney Vietnam'ın bazı bölgelerine yaptığı saldırıda 4000 ev yakılmıştır; Amerikan askerleri, yaşlı kadınların, hamile kadınların ve on iki hatta on yaşından küçük kızların ırzlarına geçtiler. Ölülerin 78 u yaşlı, kadın ve çocuktu. Bu operasyona katılan Associated Press adındaki Amerikan ajansının muhabiri şunları yazdı : «Amerikalı bir asker bağırarak koşuyordu : Bugün ben bir katilim. Herkesi öldürünüz, kimse kaçmasın.»

2 Ağustos 1965 den sonra, yiğit Vietnamlılara karşı girişilen kanlı savaş, gittikçe şiddetlenerek, bugüne değin sürüp gelmiştir ve «pasifikasyon» un ne zaman sona ereceği bilinmemektedir.

(Bu yazı, «Russell Mahkemesi»nin Stockholm duruşmalarının 8 Mayıs 1967 günkü tutanağından çevrilmiştir.)» —Tribunal Russell — Gallimard — 1967»

Memuru köleleştirmek

azıya başlamadan, makineye yeni şerit geçiriyorum: «Koç - Burroughs Büro 139 Daktilo Şeridi». Her zamanki gibi, daha fazla kâr amacıyla kısaltılmış, makaranın yarısına kadar sarılmış bir şerit. Neredeyse yabancı sermaye ile yerli tüccarın işbirliğini temsil etmek ve ikili oyunların somut bir örneğini vermek istercesine piyasaya sürüldüğüne inanacağınız mallardan biri. Kabahat kimdedir ortaklığın hangi yanındadır, böyle bir yol sapılmasını kim kararlaştırmıştır belli değil. Belli olan şu : Türkiye'nin bugünkü düzeni içinde, böyle durumlardan büyük yayın organlarından şikâyetçi olamazsınız. İnsafsız bir reklâm mekanizması, maliyet cenderesi altında ezilen basını kıskıvrak bağlamıştır; hele, türlü kisveler altında Türk ekonomisinin hemen her kesimine dal budak salmış büyük adlar söz konusu olunca duvarlar büsbütün sağırlaşır. Bunlar hep bilinen şeyler.

> Kalkınma yöntemleri ve hukuk kuralları gibi, yönetim teorilerini de ithal ederken, bunların hangi ekmeklere yağ süreceğine dikkat etmeliyiz. Halk egemenliğini tam anlamıyla gerçekleştirememiş bir ülkede «Ceberrut memurdan kaçış telâşıyla» komprador burjuvaziye yakalanmakta mümkündür.

Ama, genellikle üzerinde durulmayan bir başka nokta daha var; devlet bürokrasisi de halka karşı işleyen bu mekanizmayı denetleyemez duruma düşmüştür. Asgari dürüstlük koşullarına uyulmasını sağlamak, belli standardların uygulanmasını gözetmek için gerekli mekanizmalar ya hiç kurulmamıştır, ya da kurulmuş olanlar iyice gevşemiştir. Bürokrasi kendi gücünü aşan ve ucu uluslararası büyük sermayeye kadar varan bir girişim karşısında cüceleşmiş, hattâ çoğu zaman bu girişimin zavallı bir aracı durumuna gelmiştir.

Politik renge uygun bürokrasi görüşü savunuluyor, Aslında bu savunulan şey köleleştirilmiş memur felsefesidir

Yine de Adalet Partisinin Dördüncü Büyük Kongresinde Başbakanın ağzından şöyle yakınmalar duyarsınız: «yetkileri içindeki işlerden ve emirleri altındakilerin işlemelerinden sorumlu tutulan bakanlar aşırı bir Danıştay denetimi dolayısıyla, kendileriyle birlikte çalışacak yüksek dereceli memurları seçme imkânından yoksundurlar.» Devlet Plânlama Teşkilâtının ve çeşitli bakanlıkların koridorlarından takunya sesleri gelirken, bu çeşit yakınmaların hâlâ sürüp gitmesine şaşarsınız ve «acaba şimdikinin de ötesinde daha neler istenmekte, devlet bürokrasisi daha nelerin masası olmağa zorlanmaktadır» diye kendi kendinize sorarsınız.

Teori ve Pratik

İktidarın politik felsefe bakımından farklı inançlara sahip olan ve bu inançlar için açıkça direnen bir memur kadrosuyla birlikte çalışması, teorik olarak savunulabilecek bir durum değil tabii. Bunun içindir ki, yine teorik olarak ya İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde «tarafsız bürokrasi» kavramı geliştirilmiş ya da Amerika'da olduğu gibi iktidarın değişmesiyle birlikte bürokrasinin üst kademelerinde de köklü değişikliklere gidilmesi olağan sayılmıştır. Gerçi pratikte, tarafsız sayılan bürokrasilerin aslında belli sınıf yararlarına bağlı kaldıkları veya değişiklik felsefesine rağmen değiştirilemeyen bir bürokrat davranışın bulunduğu oralarda da çoktan ispatlanmıştır ama, her iki teori iktidar - memur ilişkileri bakımından yine kendi içlerinde tutarlıdır.

Dikkat edilecek olursa Başbakan başka birçok konuda yaptığı gibi, burada da kavramları birbirine karıştırarak zihinleri bulandırmakta, «tarafsız bürokrasi» ilkesini anayasayla benimsemiş bir ülkede «politik renge uygun bürokrasi» görüşünü savunmaktadır. Aslında savunduğu şey, bunun da ötesinde, «köleleştirilmiş memur» felsefesidir.

Konuya açıklık getirebilmek için sorunu şöyle koyalım: şimdiye kadar iktidar sahipleriyle bürokrasinin yüksek tabakaları arasında ortaya çıktığı söylenen çatışmalar ne ölçüde bir politik felsefe çatışması olmuştur? Şu ya da bu politikaya veya karara «hayır» diyen memurlar, kendileri belli bir politikanın veya ideolojinin savunucusu oldukları için mi başkaldırmışlardır? Görülecektir ki, çoğu zaman, bu kaldırışlar herhangibir ideolojik renk taşımayan ama kendilerinden istenenleri asgari insanlık onuruyla, asgari vatan sevgisiyle, asgari ulusculuk duygusuyla bağdaşır bulmayanların direnişi olmuştur.



Mümtaz Soysal

Suçlu Politika

Sorunun çözüm noktası şurada : şimdiki iktidarın izlemek istediği ekonomik ve sosyal politika, kâr hırsıyla gözü dönmüş insanlar yaratmak, devlet eliyle vurguncu türetmek Türkiye'nin doğal kaynaklarını yabancılara aktarmak ve Türk halkını kökü dışarda soygun mekanizmalarına teslim etmek amaçlarına yöneldiği içindir ki insanlık onuruna, vatan sevgisine ve ulusculuk duygusuna ilişkin bir takım «asgari» lerle sık sık çatışmaktadır. Başka bir deyimle şimdiki iktidarla bürokrasinin bazı çevreleri arasında zaman zaman ortaya çıkmış olan çatışmalar, politik tutum ve inançlardan çok daha derinde, temel değerler dünyasındaki çatışmalardır.

Başbakanın kurnazlığı, çok basit bir kurnazlık: kendi politikasıyla insanların temel değerleri arasındaki çatışmayı bir politika çatışması olarak gösterip son direnme noktalarını da yıkmak; sanki kendisi insanlardaki «asgari»lere saygılı bir politika gütmekteymiş de bürokrasi yine politik inançlarından dolayı bu politikayı baltalıyormuş gibi. Kurnazlığıyla parlâmentoyu ve henüz uyanık duran yargı kuruluşlarını kandırabilirse, durum kitaplardaki teoriye de uygun olacak: seçimlere dayanan meşru bir iktidar ve onun politikasını gerçekleştiren bir bürokrasi. İstiyor ki, temel yapısı bozuk bir ülkede seçim mekanizmasının kendisine sağladığı meşruluk, halkın ekmeğine ve vatanın kaynaklarına ihanet demek olan bir politikayı da meşrulaştırsın, insanları bu politikanın gözü kapalı uygulayıcıları durumuna getirsin. Oysa, bu ülkenin koşulları içinde, o alafranga teorilerin türkçesi ancak şu olabilir: iç ve dış sömürüye dayanan bir politikanın köleleşmiş memurlar eliyle yürütülmesi, takunyalarıyla çıkardıkları sözde iman seslerine rağmen içlerindeki asgari direnişleri susturabilmiş insanların «mütevekkil ve müteşekkir» baş eğişi.

Kalkınma yöntemleri ve hukuk kuralları gibi, yönetim teorilerini de ithal ederken, bunların hangi ekmeklere yağ süreceğine dikkat etmeliyiz. Halk egemenliğini tam anlamıyla gerçekleştirememiş bir ülkede «ceberut memur»dan kaçış telâşıyla komprador burjuvaziye yakalanmak da mümkündür. Oysa, geçiş dönemindeki bir toplumda, bürokrasi büsbütün «bağlı güç» haline gelmeden bir süre ayakta tutulabilir ve komprador burjuvazinin egemenliği, toplum yapısından yeni güçlerin doğmasına imkân verecek kadar geciktirilebilir. Sosyalistler Türk toplumunun dinamiğini araştırırken bu noktayı da hesaba katmalıdırlar.

Rabert w. komer geldi

(Baş tarafı sayfa 7'de)

lendirecek kimseler her zaman bulunacaktır.

Komer'in karşılanışı Türkiye'de beklendiği gibi olmuştur.

Orta Doğu ve çeşitli üniversitelere mensup öğrenciler, günler önce Komer'i karşılamaya hazırlanmışlardır.

İstanbul'da yüksek öğrenim gençliğinin protestoları, polis copları ile karşı karşıya kalmaları olayından, İstanbul Valisinin öğrencileri polislere «götürmelerini» söyledikten hemen sonra, polislere dönüp «ölünceye kadar vurmayın» şeklinde söylediği sözler, gazete sütunlarına geçmiştir. Büyükelçi Komer, uçaktan inince, gazetecilere 12 yıl CİA.da çalıştığını söylemiş, ancak «ajan olmadığını» ifade edebilmiştir.

Uçak beklenirken, gençlerin önünden geçen iki Amerikalı general, tükürük yağmuruna tutuldu. Bu arada tükürük altında kalan AID başkanı da sesini çıkarmadan arabasına binmeyi uygun buldu. Gençler, her gördükleri Amerikalı'ya «Yuh», «ho[illegible] Amerikalı» diye bağırıyorlardı.

Amerikalılar, Komer'i karşılayanlar telâşlanmışlardı. Amma bu konuda tecrübeli olanlar, o[illegible]diklerini yaptılar. Komer'i önemli kişilere ayrılan «şeref salonu»na almaktan vaz geçerek, p[illegible] başında bir arabaya bindirip b[illegible]ka yollardan Ankara'ya götürmeyi tasarladılar. Uçak inince, p[illegible] başında kaldı. Oraya giden ikinci araba, Komer'i alarak uzaklaştı. Halbu ki, bir başka araba şeref salonu yakınında bekliyor Komer'i protesto edecekler olan gençler, arabayı gözetliyerek yuhaluyorlar, dudaklarını ıslatıyorlardı. Gençlere su sıkacak itfaiye de iş kalmayınca oradan uzaklaştırıldı.

Komer ikinci araba ile p[illegible] başından, Çubuk yolu üzerinden yine Esenboğa yoluna çıkarıldı ve şehre götürüldü. Esenboğa'daki maymuncuk araba, uzun süre bekletildikten sonra, şeref salonu yakınından kaldırıldı.

CİA'da çalıştığı ayrı, beyan edilenen, kendisinin de saklamadığı olayın kahramanı, Vietnam pasifikasyon hareketinin son görevlisi Komer, elçi geldiği Türkiye'de böyle karşılandı.

Komer'i Cumhurbaşkanlığı görevinden düşmeden önce, Johnson atamıştı. ABD. Cumhurbaşkanlığına Nixon geldiğine göre Türkiye'ye gelen yeni elçinin gideceği hakkında birşeyler söylemek hayli zordur. ABD. geleneklerine göre, yeni elçi Komer'in bu Ocak ayında istifasını yeni başkana göndermesi gerekmektedir. Yeni Başkan Nixon'un bu pasifikasyon ustasını yerinde kullanması akla gelen en yakın ihtimaldir.